

Investigation of the Need for Identity and Identity Formation in Award-Winning Children's and Adolescents' Stories Based on Erich Fromm's Theory and Presentation of Strategies for Enriching Primary School Curriculum Content

Javad Jahan^{1*}, Shahriyar Shadigo², Somayeh Rezaei²

1. Assistant Professor, Department of Education, Farhangian University, Tehran, Iran (Corresponding Author).
2. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature Education, Farhangian University, Tehran, Iran.

❖ Corresponding Author Email: JavadJahan@cfu.ac.ir

Research Paper	Abstract
Receive: 2025/12/22 Accept: 2026/05/18 Initial Publish: 2026/06/16 Final Publish: 2027/03/21 Keywords: Children's literature, Erich Fromm, need for identity, authentic identity, imitative identity, curriculum, primary education, qualitative content analysis. Article Cite: Jahan, J., Shadigo, S., & Rezaei, S. (2027). Investigation of the Need for Identity and Identity Formation in Award-Winning Children's and Adolescents' Stories Based on Erich Fromm's Theory and Presentation of Strategies for Enriching Primary School Curriculum Content. <i>Sociology of Education</i>. 13(1): 1-22.	Purpose: This study aimed to analyze the stimulation and fulfillment of the need for identity in the fictional characters of selected children's and adolescents' stories based on Erich Fromm's theory and to propose strategies for enriching primary school curriculum content. Methodology: This applied qualitative study was conducted using qualitative content analysis. The research population consisted of award-winning children's and adolescents' books, from which 27 titles were purposively selected. The researcher initially compiled a list of highly awarded children's books and then selected stories in which the need for identity was activated in fictional characters. The collected data were classified and analyzed according to Fromm's theory under two major categories: "authentic identity" and "imitative or unhealthy identity." Themes related to self-awareness, independence, creativity, identity crisis, imitation, travel, education, and national identity were extracted and examined throughout the analysis process. Findings: The findings revealed that in most of the examined stories, characters strive to achieve authentic identity through self-discovery, recognition of personal talents, experience, travel, study, critical thinking, and individual independence. In stories such as <i>The Little Black Fish</i>, <i>Subway Mouse</i>, <i>Fish in a Tree</i>, and <i>Mockingbird</i>, characters attained independent identities by accepting their differences and focusing on their abilities. In contrast, several stories portrayed unhealthy and imitative identities in which characters sought social acceptance and psychological security through conformity, dependence on groups, or externally imposed identities. The results further demonstrated that children's literature can contribute significantly to the development of healthy identity formation by fostering critical thinking, creativity, self-awareness, and independence among children. Conclusion: Children's and adolescents' stories, particularly award-winning literary works, possess substantial potential for indirectly teaching identity formation and guiding children toward self-awareness, intellectual independence, self-acceptance, and authentic identity achievement. Integrating such literary works into primary school curriculum content can effectively strengthen students' psychological well-being, individuality, and development of a healthy and authentic sense of identity.

<https://doi.org/10.61838/kman.soc.759>

Creative Commons: CC BY 4.0

Detailed Abstract

Introduction

Identity is one of the most fundamental dimensions of human personality and plays a decisive role in psychological growth, self-awareness, social adaptation, and the formation of an independent self. From early childhood, individuals attempt to understand themselves, distinguish their existence from others, and define their position in relation to family, society, culture, and the surrounding world. In humanistic psychology, identity is not regarded as a fixed or inherited structure; rather, it is considered a dynamic and developmental process that gradually emerges through experience, reflection, social interaction, and self-discovery. Erich Fromm considers the need for identity one of the essential human needs and argues that a psychologically healthy individual is someone who achieves an authentic sense of self through freedom, creativity, productive activity, and awareness rather than through conformity and dependence on external authorities (Fromm, 2015, 2023). According to Fromm, individuals who fail to develop an authentic identity often attempt to escape loneliness and insecurity by adopting imitative or socially imposed identities, thereby sacrificing individuality for social acceptance (Fromm, 2011a, 2011b).

Children's literature occupies a unique position in the process of identity formation because fictional narratives provide symbolic and emotional opportunities for children to encounter experiences of difference, independence, belonging, fear, self-acceptance, and creativity. Through identification with fictional characters, children can indirectly experience psychological conflicts and solutions associated with identity formation. Literary narratives may therefore function as educational and developmental tools that support self-awareness and emotional growth. Studies in the field of children's literature have emphasized that stories can significantly influence children's social, emotional, and cultural identity construction (Abdoli et al., 2024; Zakeri & Shamshiri, 2015). Research has also demonstrated that literary narratives shape children's understanding of self and others by presenting symbolic models of belonging, individuality, resistance, and transformation (Horr & Razi, 2020; Hosseini et al., 2019).

Many award-winning children's stories depict protagonists who struggle with loneliness, exclusion, comparison with others, dissatisfaction with imposed identities, or the desire to become someone else. However, these characters often move toward self-recognition and authentic identity through creativity, courage, travel, learning, or acceptance of personal differences. For example, stories such as *The Little Black Fish*, *Subway Mouse*, and *Rhinoceros Journeys* portray travel as a metaphor for separation from dependency and movement toward authentic selfhood (Behrang, 1967; Kalhor, 2011; Reid, 2008). Likewise, stories such as *Fish in a Tree*, *Spork*, and *The Torn Sock* emphasize self-acceptance, reconstruction of identity, and recognition of individual uniqueness (Hunt, 2015; Maclear, 2016; Taghdis, 2003). Other stories, including *Those Shoes* and *If I Were a Pilot*, illustrate the dangers of imitation and superficial identification with external models (Akbarpour, 2006; Boelts, 2016).

Educational scholars increasingly argue that identity development should be considered one of the central functions of curriculum and schooling. Identity-oriented education connects students' lived experiences, emotions, and aspirations to learning processes and educational content (Esteban-Guitart, 2019). Furthermore, culturally responsive educational approaches and creative learning environments have been shown to strengthen students' self-concept, emotional growth, and identity development (Alamha et al., 2024; Wang et al., 2025). Consequently, integrating literary works that support authentic identity formation into primary school curricula may contribute to psychological well-being, creativity, self-confidence, and independent thinking among children. Despite the growing importance of identity studies in children's literature, limited research has specifically analyzed the need for identity in award-winning children's stories based on Erich Fromm's theory. Therefore, the present study aimed to investigate identity needs and identity formation in selected award-winning children's and adolescents' stories according to Fromm's perspective and to propose strategies for enriching primary school curriculum content.

Methods and Materials

This study employed a qualitative approach using qualitative content analysis. The research population consisted of award-winning children's and adolescents' literary works. Initially, a comprehensive list of highly awarded children's books was compiled from available bibliographic and literary sources. After reviewing approximately one hundred selected works, stories in which the need for identity was clearly activated within fictional characters were purposively selected. Ultimately, twenty-nine stories were chosen for detailed analysis.

The selected stories included both Iranian and translated literary works representing diverse narrative structures, themes, and age groups. Data collection was conducted through close reading and document analysis. During the analytical process, themes, narrative patterns,

character motivations, identity conflicts, and modes of identity resolution were extracted and coded. The stories were classified into two principal categories derived from Fromm's theory: authentic identity and imitative or false identity. Within these broad categories, additional subthemes such as self-acceptance, creativity, crisis of identity, travel, independence, conformity, reconstruction of identity, critical thinking, and social belonging were identified.

To ensure analytical consistency, repeated coding and comparative interpretation of themes were conducted throughout the research process. The extracted themes were then interpreted in relation to educational implications for primary school curriculum development. Finally, practical recommendations were proposed for integrating identity-related themes into educational activities, classroom discussions, storytelling practices, and curriculum enrichment programs.

Findings

The findings revealed that authentic identity was the dominant identity pattern represented in the majority of the analyzed stories. In many narratives, protagonists initially experienced feelings of exclusion, inadequacy, confusion, loneliness, or dissatisfaction with imposed identities; however, they gradually moved toward authentic selfhood through self-awareness, creativity, courage, travel, independent decision-making, and acceptance of personal uniqueness.

One of the most recurring themes identified in the stories was travel as a symbolic process of identity formation. In narratives such as *The Little Black Fish*, *Subway Mouse*, *Rhinoceros Journeys*, and *An Ocean in Mind*, travel represented liberation from restrictive environments and movement toward autonomy and self-discovery. The protagonists separated themselves from familiar spaces and entered uncertain worlds where they encountered challenges, developed resilience, and reconstructed their identities.

Another prominent theme involved the reconstruction of identity following identity crisis or feelings of worthlessness. In stories such as *The Torn Sock*, *The Horn That the Little Rooster Had Taken*, and *Mockingbird*, characters experienced loss of function, social rejection, or emotional isolation but ultimately rebuilt their identities through creativity, empathy, and meaningful relationships. Similarly, stories such as *Fish in a Tree* and *The Short Prince* emphasized acceptance of personal limitations and recognition of hidden abilities as essential steps toward authentic identity formation.

The analysis also showed that several stories criticized imitative identity and conformity. In *Those Shoes*, *If I Were a Pilot*, and *The Story of the Little Green Lizard*, characters initially sought validation through imitation or comparison with others. However, the narratives eventually revealed the inadequacy of externally imposed identities and encouraged self-acceptance and independent thinking. Likewise, *Spork* portrayed the anxiety of not fitting into predefined categories while ultimately affirming the value of uniqueness and hybrid identity.

Creativity and productive activity emerged as significant mechanisms for identity development. Stories such as *The Trouser-Wearing Worm*, *The Day the Crayons Quit*, and *I Am a Scarecrow, but I Am Afraid* highlighted imagination, innovation, and creative action as means of constructing meaningful identities. The findings further demonstrated that educational settings and books themselves were frequently portrayed as transformative spaces for identity formation. In *Time to Caw*, *Morris and the Flying Books*, and *Rhinoceros Detective 3*, learning, reflection, and critical thinking enabled characters to recognize their own voices and individuality.

Based on the extracted themes, the study proposed several curriculum enrichment strategies for primary education, including storytelling activities, role-playing exercises, self-awareness workshops, creative writing, empathy-based discussions, critical thinking tasks, and collaborative projects designed to strengthen authentic identity formation among students.

Discussion and Conclusion

The findings of this study demonstrate that award-winning children's and adolescents' stories possess substantial psychological and educational potential for supporting authentic identity formation. The analyzed narratives consistently emphasized self-awareness, creativity, courage, individuality, and freedom of choice while critically portraying conformity, imitation, dependency, and externally imposed identities. In many stories, protagonists achieved psychological growth only after confronting uncertainty, difference, or failure, suggesting that identity formation is represented as an active and transformative process rather than a predetermined condition.

The findings strongly support Fromm's humanistic perspective that authentic identity emerges through productive living, independent thinking, and responsible freedom. Characters who accepted their uniqueness and developed their inner capacities were portrayed positively, whereas characters who relied on imitation or external approval experienced dissatisfaction and confusion. Furthermore, the recurring motif of travel symbolized separation from dependency and movement toward individuality, reinforcing the developmental significance of exploration and self-discovery.

Another important conclusion of the study is that children's literature can serve as an indirect but highly effective educational medium for psychological and social development. Through symbolic narratives and emotional engagement with fictional characters, children may learn to accept differences, confront fears, express emotions, and develop independent identities. The stories analyzed in this research not only reflected identity-related conflicts but also offered constructive pathways toward self-acceptance and psychological resilience.

The study also highlights the importance of integrating identity-oriented literary works into primary school curricula. Educational practices that combine storytelling, reflective dialogue, creative expression, and critical thinking can help children connect educational experiences with their personal and emotional lives. Such approaches may strengthen self-confidence, empathy, creativity, and responsible autonomy among students. Consequently, children's literature should be regarded not merely as entertainment or language instruction but as a powerful educational resource for cultivating healthy and authentic identities in future generations.

eISSN: 2322-1445

دوره ۱۳ شماره ۱ بهار ۱۴۰۶ صفحات ۲۲-۱

جامعه شناسی آموزش و پرورش

واکاوی نیاز به هویت و هویت‌یابی در داستان‌های پرجایزه کودکان و نوجوانان بر اساس نظریه اریک فروم و ارائه راهکارهایی جهت غنی‌سازی محتوای برنامه‌درسی دوره ابتدایی

جواد جهان^{۱*}، شهریار شادی‌گو^۲، سمیه رضایی^۳

۱. استادیار، گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

۲. استادیار، گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

✦ ایمیل نویسنده مسئول: JavadJahan@cfu.ac.ir

چکیده

مقاله تحقیقاتی

هدف: هدف این پژوهش تحلیل چگونگی برانگیختگی و ارضای نیاز به هویت در شخصیت‌های داستانی کتاب‌های برگزیده کودک و نوجوان بر اساس نظریه اریک فروم و ارائه راهکارهایی برای غنی‌سازی محتوای برنامه‌درسی دوره ابتدایی بود.

روش‌شناسی: این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ رویکرد، کیفی بود و با روش تحلیل محتوای کیفی انجام شد. جامعه پژوهش شامل کتاب‌های پرجایزه کودک و نوجوان بود که از میان آن‌ها ۲۷ اثر به صورت هدفمند انتخاب شد. پژوهشگر ابتدا فهرستی از پرجایزه‌ترین کتاب‌های کودک و نوجوان تهیه کرد و پس از بررسی آثار، داستان‌هایی را که در آن‌ها نیاز به هویت در شخصیت‌های داستانی برانگیخته شده بود، برگزید. داده‌ها بر اساس نظریه اریک فروم در دو مقوله «هویت اصیل» و «هویت تقلیدی یا ناسالم» طبقه‌بندی و تحلیل شدند. همچنین مضامین مرتبط با خودشناسی، استقلال، خلاقیت، بحران بی‌هویتی، تقلید، سفر، آموزش و هویت ملی در آثار استخراج و بررسی شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که در بخش عمده‌ای از داستان‌های بررسی‌شده، شخصیت‌ها برای دستیابی به هویت اصیل تلاش می‌کنند و مسیر هویت‌یابی را از طریق خودشناسی، کشف استعدادها، تجربه‌کردن، سفر، مطالعه، تفکر و استقلال فردی طی می‌کنند. در آثاری همچون «ماهی سیاه کوچولو»، «موش مترو»، «ماهی روی درخت» و «مرغ مقلد»، شخصیت‌ها با پذیرش تفاوت‌های فردی و تمرکز بر توانایی‌های خود به هویت مستقل دست می‌یابند. در مقابل، برخی داستان‌ها هویت تقلیدی و ناسالم را بازنمایی می‌کنند؛ به گونه‌ای که شخصیت‌ها برای کسب پذیرش اجتماعی یا امنیت روانی به تقلید از دیگران، وابستگی گروهی یا هویت‌های تحمیلی روی می‌آورند. نتایج همچنین نشان داد که ادبیات داستانی می‌تواند با تقویت تفکر انتقادی، خلاقیت، خودآگاهی و استقلال، در شکل‌گیری هویت سالم کودکان نقش مؤثری ایفا کند.

نتیجه‌گیری: داستان‌های کودک و نوجوان، به‌ویژه آثار برگزیده، ظرفیت بالایی در آموزش غیرمستقیم هویت‌یابی دارند و می‌توانند کودکان را به سوی خودشناسی، استقلال فکری، پذیرش خویش و دستیابی به هویت اصیل هدایت کنند. استفاده هدفمند از این آثار در محتوای برنامه‌درسی دوره ابتدایی می‌تواند به تقویت سلامت روان، رشد فردیت و پرورش هویت متعالی در دانش‌آموزان کمک کند.

واژگان کلیدی:

ادبیات کودک، اریک فروم، نیاز به هویت، هویت اصیل، هویت تقلیدی، برنامه‌درسی، دوره ابتدایی، تحلیل محتوای کیفی.

استناد مقاله:

جهان، جواد، شادی‌گو، شهریار، و رضایی، سمیه. (۱۴۰۶). واکاوی نیاز به هویت و هویت‌یابی در داستان‌های پرجایزه کودکان و نوجوانان بر اساس نظریه اریک فروم و ارائه راهکارهایی جهت غنی‌سازی محتوای برنامه‌درسی دوره ابتدایی. جامعه شناسی آموزش و پرورش، ۱۳(۱): ۲۲-۱.

<https://doi.org/10.61838/kman.soe.759>

Creative Commons: CC BY 4.0

مقدمه

هویت یکی از بنیادی‌ترین مفاهیم در فهم رشد انسان، تربیت کودک و کارکردهای فرهنگی ادبیات است. انسان از نخستین سال‌های زندگی می‌کوشد خود را از دیگران بازشناسد، مرزهای «من» را تجربه کند و نسبت خود را با خانواده، گروه همسالان، جامعه، فرهنگ و جهان پیرامون دریابد. در معنای لغوی، هویت به تشخیص و شناسایی اشاره دارد و از همین رو با خودآگاهی، تمایز، فردیت و احساس تداوم درونی پیوند می‌یابد (Dehkhoda, 2002). این مفهوم در دوره کودکی اهمیت مضاعفی دارد، زیرا کودک در همین مرحله، نخستین تجربه‌های تعلق، استقلال، مقایسه با دیگران، پذیرش یا طرد، خودابرازی، توانایی و ناتوانی را تجربه می‌کند. از این منظر، ادبیات کودک و نوجوان فقط ابزاری برای سرگرمی یا آموزش زبان نیست، بلکه یکی از مهم‌ترین بسترهای فرهنگی برای بازنمایی تجربه‌های هویتی و هدایت غیرمستقیم کودکان در مسیر خودشناسی، خودپذیری و رشد فردیت به شمار می‌آید.

در روان‌شناسی انسان‌گرای اریک فروم، نیاز به هویت یکی از نیازهای اساسی انسان است. فروم انسان را موجودی می‌داند که باید بتواند خود را به عنوان «من» تجربه کند و میان خود و جهان پیرامون تمایز بگذارد. از دیدگاه او، انسان سالم کسی است که هویت خود را نه از طریق وابستگی کورکورانه به گروه، تقلید، انطباق یا تسلیم، بلکه از راه شکوفایی توانایی‌های درونی، عشق، کار خلاق، آزادی مسئولانه و بهره‌گیری از نیروهای شخصی خویش به دست می‌آورد (Fromm, 2011a, 2011b, 2015). در برابر این مسیر، انسان ممکن است برای فرار از تنهایی، ناامنی و اضطراب آزادی، به هویت‌های جمعی، تقلیدی و تحمیلی پناه ببرد و خود اصیل را قربانی پذیرش بیرونی کند (Fromm, 2023). از این رو، نظریه فروم چارچوبی مناسب برای تحلیل شخصیت‌های داستانی کودک و نوجوان فراهم می‌کند؛ زیرا بسیاری از داستان‌ها بر محور تجربه‌هایی مانند تفاوت، طردشدگی، جست‌وجوی خود، گریز از وابستگی، سفر، پذیرش نقص، بازسازی هویت و مقاومت در برابر تقلید شکل می‌گیرند.

اهمیت نیاز به هویت در اندیشه فروم زمانی روشن‌تر می‌شود که آن را در ارتباط با رشد شخصیت سالم بررسی کنیم. شخصیت سالم، شخصیتی است که می‌تواند میان امنیت و آزادی، تعلق و استقلال، و پذیرش اجتماعی و وفاداری به خود تعادل برقرار کند. در تبیین شخصیت سالم، روان‌شناسان انسان‌گرا بر خودشکوفایی، خودآگاهی، خلاقیت، مسئولیت‌پذیری و رشد ظرفیت‌های درونی تأکید کرده‌اند (Schultz & Schultz, 2021; Schultz, 2021). همچنین نظریه‌های شخصیت نشان می‌دهند که رفتار انسان تنها از نیروهای فردی ناشی نمی‌شود، بلکه بافت فرهنگی، اجتماعی و تاریخی نیز در شکل‌گیری شخصیت و هویت نقش تعیین‌کننده دارد (Feist & Feist, 2009). از این منظر، کودک در خلأ رشد نمی‌کند، بلکه هویت او از خلال تعامل با خانواده، مدرسه، متن‌های ادبی، روایت‌های فرهنگی، ارزش‌های اجتماعی و تجربه‌های آموزشی ساخته می‌شود. بنابراین، بررسی داستان‌های کودک از منظر نیاز به هویت می‌تواند نشان دهد که ادبیات چگونه مفاهیم پیچیده روان‌شناختی را در قالب موقعیت‌های ملموس و قابل همذات‌پنداری به کودک منتقل می‌کند.

ادبیات کودک و نوجوان، به دلیل ماهیت روایی و تخیلی خود، امکان بازنمایی وضعیت‌های گوناگون هویتی را فراهم می‌سازد. در داستان‌هایی مانند «ماهی سیاه کوچولو»، سفر شخصیت اصلی از محیط محدود و آشنا به جهان ناشناخته، به نمادی از استقلال‌طلبی، جست‌وجوی حقیقت و گسستن از هویت تحمیلی تبدیل می‌شود (Behrang, 1967). در «موش مترو»، حرکت به سوی انتهای تونل، نشان‌دهنده خطرپذیری و تلاش برای ساختن زندگی و هویتی تازه است (Reid, 2008). در «سفرهای کرگدن»، سفر به مثابه فرایند رشد، همراهیابی و شناخت خود عمل می‌کند (Kalhor, 2011). در «سفر گلبرگ» نیز جدایی از تعلق اولیه و مواجهه با دشواری‌ها، زمینه شکوفایی شخصیت را فراهم می‌سازد. این آثار نشان می‌دهند که هویت در داستان کودک امری ثابت و آماده نیست، بلکه از خلال حرکت، تجربه، انتخاب و مواجهه با خطر ساخته می‌شود.

بخش دیگری از داستان‌های کودک، مسئله پذیرش تفاوت و بازسازی هویت را برجسته می‌کنند. در «ماهی روی درخت»، شخصیت اصلی با مشکل خواندن‌پریشی روبه‌روست، اما از طریق شناخت توانایی‌های خود در ریاضیات، نقاشی و خلاقیت، به هویتی مثبت‌تر دست می‌یابد (Hunt, 2015). در «مرغ مقلد»، شخصیت داستان درگیر فقدان، تفاوت و دشواری‌های ارتباطی است، اما مسیر بازسازی هویت را از راه ارتباط، تلاش و پذیرش تدریجی خود طی می‌کند (Erskine, 2016). در «شاهزاده کوتاه‌قد»، نقص ظاهری مانع شکل‌گیری هویت سالم نمی‌شود، بلکه شخصیت با تکیه بر مهارت، دانایی و تلاش، جایگاه خود را بازتعریف می‌کند (Sheikhi, 2010). در «من مترسکم ولی می‌ترسم»، شخصیت داستان از هویت تحمیلی و کلیشه‌ای خود فاصله می‌گیرد

و به سوی ساختن هویتی تازه حرکت می‌کند (Akbarpour, 2017). این داستان‌ها به کودک می‌آموزند که هویت اصیل بر پذیرش خویشتن، شناخت توانایی‌ها و خروج از تعاریف تحمیلی استوار است.

در مقابل، برخی داستان‌ها هویت تقلیدی، جعلی یا ناپایدار را بازنمایی می‌کنند. در «اگر من خلبان بودم»، شخصیت‌ها ابتدا تحت تأثیر ظاهر قدرت و شکوه هواپیما قرار می‌گیرند، اما مواجهه با پیامدهای جنگ، نگاه سطحی آنان را به چالش می‌کشد (Akbarpour, 2006). در «آن کفش‌ها»، شخصیت اصلی در آغاز می‌خواهد شبیه دیگران باشد، اما در پایان با همدلی و بخشش از تقلید فاصله می‌گیرد (Boelts, 2016). در «قصه مارمولک سبز کوچولو»، مقایسه با دیگران سبب نارضایتی از خود می‌شود، اما شخصیت در پایان به ارزش ویژگی‌های خود پی می‌برد (Joubert, 2006). در «شنگال»، شخصیت میان دو هویت قاشق و چنگال سرگردان است و زمانی آرامش می‌یابد که کارکرد منحصر به فرد خود را می‌پذیرد (Maclear, 2016). در «زبل و جادوگر موقرمز»، تغییر جادویی اگرچه قدرت بیشتری به شخصیت می‌دهد، اما چون با خود واقعی او سازگار نیست، نمی‌تواند نیاز او به هویت را برآورده سازد (Sheikhi, 2007). این نمونه‌ها نشان می‌دهند که هویت تقلیدی ممکن است در آغاز جذاب یا امن به نظر برسد، اما در نهایت ناپایدار و ناکافی است.

یکی از مؤلفه‌های مهم در داستان‌های منتخب، خلاقیت و آفرینندگی به عنوان راهی برای ساختن یا بازسازی هویت است. در «جوراب سوراخ»، از دست رفتن کارکرد اولیه، شخصیت را به بحران بی‌هویتی می‌کشانند، اما خلاقیت امکان تعریف کارکردی تازه و هویتی جدید را فراهم می‌کند (Taghdis, 2003). در «بقی که خروسک گرفته بود»، شخصیت پس از از دست دادن صدای اصلی خود، با یافتن نقش تازه از بی‌کارکردی و احساس بی‌ارزشی عبور می‌کند (Habibi, 2008). در «کرم شلوارپوش»، استفاده خلاقانه از شلوار به تجربه‌ای برای تمایز، شادی و ساختن هویت تازه تبدیل می‌شود (Akbarpour, 2015). همچنین در «روزی که مدادشمعی‌ها دست از کار کشیدند»، هر شخصیت خواستار دیده‌شدن رنگ، نقش و ویژگی خاص خود است و داستان بر اهمیت بیان نیازها، تفاوت‌های فردی و خلاقیت تأکید می‌کند (Daywalt, 2016). چنین آثاری نشان می‌دهند که کودک می‌تواند بیاموزد هویت فقط چیزی نیست که از بیرون به او داده شود، بلکه می‌تواند با خلاقیت، انتخاب و معنادرزایی ساخته شود.

داستان‌های دیگری نیز نقش آموزش، کتاب، تفکر و آگاهی را در هویت‌یابی برجسته می‌کنند. «موريس و کتاب‌های پرنده» نشان می‌دهد که کتاب و روایت چگونه می‌توانند جهان درونی شخصیت را بازسازی کنند و او را به نوشتن کتاب زندگی خود برسانند (Joyce, 2016). «وقت قارقار» با تأکید بر یادگیری، تفکر پیش از عمل، شنیدن صداها، گوناگون و یافتن صدای خود، مدرسه را به فضایی برای شکل‌گیری هویت متعالی تبدیل می‌کند (Sabeti, 2019). «کارآگاه کرگدن ۳» نیز بر تصمیم‌گیری عقلانی، پرهیز از قضاوت هیجانی و تکیه بر شواهد تأکید دارد (Lozano & Rodriguez, 2017). در «فرمانروای عالم هپروت»، خیال‌پردازی آزاد و تجربه زیسته کودک در جهانی فارغ از کنترل بزرگسالان، مجالی برای شکل‌گیری هویت شخصی فراهم می‌کند (Riddell, 2019). «هیس! ما یک نقشه داریم» نیز از طریق شخصیت کوچک‌تر، اهمیت عدم تبعیت کورکورانه و انتخاب راه درست را به کودک نشان می‌دهد (Haughton, 2017). این آثار نشان می‌دهند که آموزش هویت نه الزاماً در قالب آموزش مستقیم، بلکه از طریق داستان، تخیل، گفت‌وگو، تجربه و همدات‌پنداری رخ می‌دهد.

پژوهش‌های پیشین نیز بر اهمیت ادبیات کودک و نوجوان در شکل‌گیری هویت تأکید کرده‌اند. پژوهش‌هایی که بر اساس نظریه‌های اریکسون و گیدنز به داستان‌های کودک پرداخته‌اند، نشان داده‌اند که روایت‌های کودکانه می‌توانند سازوکارهای شکل‌گیری هویت فردی و اجتماعی را بازتاب دهند (Abdoli et al., 2024). بررسی انواع هویت در داستان‌های نوجوانان نیز نشان داده است که ادبیات نوجوان می‌تواند ابعاد گوناگون هویت‌یابی را بازنمایی کند، هرچند میزان توجه به انواع هویت در آثار مختلف یکسان نیست (Hosseini et al., 2019). همچنین پژوهش‌هایی دربارهٔ دیگرشدگی هویت در رمان نوجوان، نقش مهاجرت، زبان، دیگری‌بودن و مواجهه با فرهنگ متفاوت را در تحول هویت نشان داده‌اند (Horr & Razi, 2020). مطالعات مربوط به مفهوم هویت در مجموعه‌های داستانی کودک نیز بیانگر آن است که مؤلفه‌های ملی، فرهنگی، اجتماعی و فردی هویت در ادبیات کودک قابل شناسایی و تحلیل هستند (Zakeri & Shamshiri, 2015). با این حال، تمرکز مشخص بر نیاز به هویت از منظر فروم در داستان‌های پرجایزهٔ کودک و نوجوان همچنان نیازمند بررسی عمیق‌تر است.

در کنار این پژوهش‌ها، برخی مطالعات ادبی از نظریه‌ی فروم برای تحلیل شخصیت‌های ادبی بهره برده‌اند. تحلیل شخصیت بلقیس در رمان «کلیدر» بر اساس نظریه‌ی عشق فروم نشان داده است که مفاهیم انسان‌گرایانه‌ی فروم قابلیت تبیین روابط، نیازها و رشد شخصیت‌های داستانی را دارند (Mohammadi & Namdar, 2022). تحلیل موانع شکل‌گیری هویت در رمان «مارکس و عروسک» نیز نشان داده است که مهاجرت، گسست فرهنگی و بحران تعلق می‌توانند مسیر هویت‌یابی شخصیت را مختل کنند (Esmaeili & Mazarei, 2020). همچنین تحلیل نشانه‌های رشد و تباهی در شخصیت‌های فریدون و ضحاک از منظر فروم نشان داده است که نظریه‌ی او می‌تواند برای تمایز میان رشد، زایایی، تباهی و ویرانگری در شخصیت‌های ادبی به کار رود (Razifam, 2016). پژوهش درباره‌ی هویت‌سازی دولت‌پسندانه در داستان‌های کانون پرورش فکری نیز اهمیت نقش نهادهای فرهنگی در جهت‌دهی به هویت کودکان و نوجوانان را نشان می‌دهد (Golmohammadi, 2016). این پیشینه‌ها ضرورت تحلیل منظم داستان‌های کودک بر اساس نیاز به هویت را برجسته می‌سازند.

از سوی دیگر، پیوند هویت با برنامه‌درسی و آموزش ابتدایی، بعد کاربردی این پژوهش را آشکار می‌کند. هویت در آموزش، مفهومی چندبعدی است که زندگی شخصی دانش‌آموزان را به تجربه‌های یادگیری، محتوای درسی و فرهنگ مدرسه متصل می‌کند (Esteban-Guitart, 2019). یادگیری نیز می‌تواند به عنوان فرایندی روایی فهم شود که در آن دانش‌آموز میان هویت فعلی و هویت مطلوب خود حرکت می‌کند و از طریق داستان‌هایی که درباره‌ی خود و دیگران می‌سازد، جایگاه خویش را در جهان بازتعریف می‌کند (Sfard & Prusak, 2005). در این میان، برنامه‌ی درسی دوره‌ی ابتدایی به سبب قرار گرفتن در سال‌های بنیادین رشد، می‌تواند با انتخاب محتوای ادبی مناسب، فرصت‌هایی برای خودشناسی، بیان احساسات، تصمیم‌گیری، همدلی، پذیرش تفاوت‌ها و استقلال فکری ایجاد کند. بنابراین، داستان‌های برگزیده نه فقط متن‌هایی ادبی، بلکه منابعی تربیتی برای غنی‌سازی محتوای برنامه‌درسی هستند.

مطالعات آموزشی نیز این دیدگاه را تقویت می‌کنند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که رویکردهای پاسخگو به فرهنگ در مدارس ابتدایی می‌توانند از طریق پیوند دادن محتوای آموزشی با زندگی، فرهنگ و تجربه‌های دانش‌آموزان، به رشد هویت آنان کمک کنند (Alamha et al., 2024). همچنین برنامه‌های آموزشی فرهنگی و روان‌شناختی می‌توانند بر هویت تحصیلی، خودپنداره و نگرش دانش‌آموزان نسبت به آینده اثرگذار باشند (Coelho et al., 2016; Wang et al., 2025). درباره‌ی دانش‌آموزان با استعداد یا دارای ویژگی‌های خاص نیز تأکید شده است که محتوای آموزشی و مداخلات مدرسه‌ای می‌توانند در شکل‌گیری هویت مثبت، موفقیت تحصیلی و کاهش پیامدهای منفی نقش داشته باشند (Henfield et al., 2008). همچنین انگیزش معلمان و کیفیت آموزش در دوره‌ی ابتدایی بر تربیت دانش‌آموزان و بازتاب آن در خانواده، جامعه و نظام آموزشی اثر می‌گذارد (Asl Marz et al., 2019). از این رو، استفاده هدفمند از داستان‌های کودک در برنامه‌ی درسی می‌تواند هم به رشد شناختی و هم به رشد هویتی دانش‌آموزان یاری رساند.

هویت در برنامه‌ی درسی صرفاً به هویت فردی محدود نمی‌شود، بلکه هویت فرهنگی، ملی و اجتماعی را نیز در بر می‌گیرد. پژوهش درباره‌ی هویت ملی در برنامه‌ی درسی کره نشان می‌دهد که محتوای آموزشی می‌تواند در ساخت و تقویت روایت‌های ملی نقش داشته باشد (Kim, 2004). همچنین بررسی برنامه‌ی درسی تاریخ و ساخت هویت ملی برای کودکان مهاجر نشان داده است که مدرسه از طریق روایت‌های تاریخی و فرهنگی، جایگاه دانش‌آموزان را در نسبت با جامعه و ملت بازتعریف می‌کند (Jackson, 2006). در ایران نیز جایگاه داستان‌های ایرانی در کتاب‌های درسی ابتدایی و تأثیر آن‌ها بر شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان نشان داده است که قصه‌ها و افسانه‌ها می‌توانند در تقویت هویت ایرانی و اسلامی نقش مهمی ایفا کنند (Hassanpour, 2012). آثاری مانند «آرش کمانگیر» نیز با بازنمایی فداکاری، تعلق ملی و کنش آگاهانه، امکان تحلیل هویت ملی در ادبیات کودک را فراهم می‌سازند (Kasrai, 2015). با این حال، مسئله‌ی اصلی آن است که این هویت ملی زمانی تربیت‌کننده و سالم خواهد بود که با فردیت، آگاهی، انتخاب و استقلال درونی همراه شود، نه با انطباق کورکورانه یا حذف خود اصیل.

در تبیین نظری هویت، باید به این نکته نیز توجه کرد که انسان از خلال روابط اجتماعی، تصویر دیگران از خود و داوری‌های اجتماعی نیز خود را می‌شناسد. نظریه‌های جامعه‌شناختی نشان می‌دهند که ادراک فرد از خویش بر رفتار او و فهم او از جهان اثر می‌گذارد (Lazarsfeld, 1991). از سوی دیگر، انسان موجودی اجتماعی است و میل دارد در نگاه دیگران دیده شود و جایگاهی معنادار داشته باشد (Savater, 2005). این ویژگی در دوره‌ی کودکی بسیار برجسته است؛ زیرا کودک در ارتباط با والدین، همسالان، معلم و شخصیت‌های داستانی، تصویر خود را می‌سازد. بنابراین، داستان کودک می‌تواند با نمایش

شخصیت‌هایی که با طرد، تفاوت، نقص، ترس، تنهایی یا مقایسه روبه‌رو می‌شوند و سپس راهی برای پذیرش خود می‌یابند، به کودک مخاطب امکان دهد تجربه هویتی خود را در قالبی امن و نمادین بازبینی کند.

با توجه به آنچه گفته شد، مسئله اصلی پژوهش حاضر آن است که داستان‌های پرجایزه کودک و نوجوان چگونه نیاز به هویت را در شخصیت‌های داستانی بازنمایی می‌کنند و این بازنمایی چگونه می‌تواند برای غنی‌سازی محتوای برنامه درسی دوره ابتدایی به کار گرفته شود. اهمیت این مسئله از آنجا ناشی می‌شود که دوره ابتدایی یکی از حساس‌ترین مراحل رشد فردیت، خودپنداره، استقلال، مسئولیت‌پذیری و تعلق اجتماعی است و ادبیات داستانی می‌تواند بدون آموزش مستقیم و تحمیلی، کودک را با موقعیت‌های پیچیده هویتی آشنا سازد. از سوی دیگر، تحلیل داستان‌های برگزیده بر اساس نظریه فروم می‌تواند الگویی مفهومی برای تشخیص دو مسیر هویت اصیل و هویت تقلیدی فراهم کند و نشان دهد کدام داستان‌ها و کدام مضامین می‌توانند در پرورش خودآگاهی، خلاقیت، تفکر انتقادی، پذیرش تفاوت، همدلی و استقلال مؤثرتر باشند.

هدف این پژوهش واکاوی نیاز به هویت و هویت‌یابی در شخصیت‌های داستانی داستان‌های پرجایزه کودکان و نوجوانان بر اساس نظریه اریک فروم و ارائه راهکارهایی برای غنی‌سازی محتوای برنامه درسی دوره ابتدایی است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی و از نظر رویکرد یک تحقیق کیفی است. جامعه مورد بررسی در این پژوهش کتاب‌های برگزیده و پرجایزه کودک و نوجوان است که ۲۷ اثر به صورت هدفمند از میان جامعه انتخاب شده‌اند. برای انتخاب داستان‌ها، پس از بررسی کتاب‌های پرجایزه از کتاب‌شناسی‌های موجود، پرجایزه‌ترین آثار انتخاب شدند. در مرحله دوم، در میان ۱۰۰ داستان منتخب، داستان‌هایی که در شخصیت‌های داستانی آنها نیاز به هویت برانگیخته شده است، انتخاب شدند. در مرحله پایانی ۲۷ داستان برای تحلیل گزینش شدند.

این تحقیق به لحاظ محیط گردآوری داده‌ها یک پژوهش نظری است که با رویکرد توصیفی تحلیلی انجام شده است. اطلاعات از طریق مطالعه اسناد موجود گردآوری شده است و تجزیه و تحلیل اطلاعات به صورت تحلیل محتوای کیفی انجام شده است.

جدول ۱. مشخصات، طرح کلی و مضامین اصلی داستان‌های مورد بررسی

عنوان کتاب	نام نویسنده	گروه سنی	شایستگی‌ها	طرح کتاب	مضامین اصلی
۱ هیس! ما یک نقشه داریم	کریس هوتون	ب	دریافت جایزه ازرا جک کیتز و جایزه انجمن تصویرگران در سال ۲۰۱۴ و جایزه کتاب ایرلند در همان سال، کسب امتیاز (خیلی خوب) ۴ در فهرست کتاب‌های برگزیده لاک‌پشت پرنده ۱۳۹۵	داستان روایتی طنزآلود و بیشتر تصویری با جملات بسیار کوتاه و تکرار شونده متناسب با مخاطب کودک است. روایتی از چهار دوست که پس از دیدن پرنده‌ای زیبا، در صدد گرفتن او برمی‌آیند. سه دوست بزرگ‌تر، روش تعقیب و شکار را انتخاب می‌کنند ولی دوستی که از همه کوچک‌تر است، از در مهرورزی به پرنده نزدیک می‌شود...	همذات‌پنداری مثبت با شخصیت اصلی داستان، عدم تبعیت از افراد گروه، انتخاب راه درست.
۲ روزی که مداد شمعی‌ها دست از کار کشیدند.	درو دی وال	الف و ب	پرفروش‌ترین کتاب نیویورک تایمز در سال ۲۰۱۳، بهترین کتاب کودکان سایت آمازون در سال ۲۰۱۳، نامزد نهایی جایزه ۲۰۱۳، کتاب برجسته‌ی انجمن کتابخانه‌های آمریکا در سال ۲۰۱۴...	در کلاس، پسرچه‌ای به نام دانکن متوجه تعدادی نامه در جعبه مدادشمعی‌هایش می‌شود. مدادشمعی‌ها به دلایل مختلفی از دانکن ناراضی هستند و هرکدام نامه‌ای اعتراضی برای دانکن نوشته‌اند. دانکن ۱۲ نامه آن‌ها را می‌خواند و تصمیم می‌گیرد که برای جلب رضایت مداد شمعی‌ها، نقاشی متفاوت و خلاقانه‌ای بکشد و در پایان داستان، به خاطر خلاقیتش، در درس نقاشی، نمره بیست می‌گیرد.	همذات‌پنداری با شخصیت‌ها، توجه به نیازها و علایق خود، تفاوت‌های فردی، احترام به نیازها و خواسته‌های خود و دیگران، بیان آزادانه خواسته‌ها.

۳	وقت قار قار	بابک	بالای	تأیید شده سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، منتخب طرح سامان بخشی کتاب‌های رشد، کسب امتیاز ۳ در فهرست کتاب‌های برگزیده لاک‌پشت پرنده ۱۴۰۰	خانم کلاغ یک روز به مدرسه دخترش می‌رود و از آقای مدیر مدرسه یک سؤال مهم می‌پرسد؛ در این مدرسه چه چیزی به دخترم یاد می‌دهند؟ آقای خرگوش، مدیر مدرسه جواب می‌دهد به بچه او، قارقار یاد می‌دهند. خانم کلاغ معتقد است بچه‌اش بدون آموزش هم بلد است قارقار کند؛ اما مدیر می‌گوید، این‌طورها هم نیست. او با خونسردی و آرامش و بیان مثال‌های ساده، اهمیت مدرسه در آموزش موقعیت شناسی، همدلی، بیان احساسات، ارتباط و تعامل با دیگران، اندیشیدن قبل از عمل و شناخت محیط پیرامون را به خانم کلاغ یادآوری می‌کند.	هویت ملی، بحران بی‌هویتی، جان فدا کردن در راه وطن، وطن یکی از اجزای هویت است.
۴	اگر من خلبان بودم	احمد اکبرپور	ج	یکی از ۱۴ اثر برگزیده‌ی نخستین دوره‌ی مسابقه‌ی قصه‌نویسی و تصویرگری کودکان است که با حضور بیش از ۷۰۰ قصه‌نویس و ۱۵۰ تصویرگر برگزار گردید. کسب جایزه مقام سوم تصویرگری (پلاک طلا) در جشنواره دوسالانه براتیسلاوا ۲۰۰۷	چهار کودک روستایی برای جمع‌آوری گل‌های وحشی به کوه می‌روند. در آنجا چهار هواپیما را می‌بینند که مثل عقاب در آسمان پرواز می‌کنند. هر چهار پسر از دیدن پرواز و ابهت آن‌ها هیجان‌زده شده، آرزو می‌کنند روزی خلبان شوند و درباره‌ی پرواز با هواپیمای خود در آسمان خیال‌بافی می‌کنند. ناگهان صداهای بلندی می‌شنوند و زمین می‌لرزد. وقتی به سمت روستا برمی‌گردند، متوجه می‌شوند که آن هواپیماها، هواپیمای جنگی دشمن بوده‌اند و روستا را بمباران کرده‌اند. آقا معلم زخمی شده است و مینی‌بوس روستا آتش گرفته است.	هویت تقلیدی، نگاه عمیق نداشتن.
۵	به آب نزدیک نشو دخترم	جان برنینگهام	الف و ب	جزو مجموعه ده جلدی برگزیده کتاب‌های کلاسیک کودک به انتخاب پیترهانت	کودک در لایه‌ی اول داستان، با دیدن تصاویر کتاب شاهد داستان دختر بچه‌ای است که همراه پدر و مادرش برای تفریح کنار دریا می‌رود. پدر و مادر روی صندلی‌هایشان در ساحل لم می‌دهند، روزنامه می‌خوانند و چای می‌نوشند و تنها توجهی که به دخترشان دارند محدود به جملات ساده‌ی امر و نهی است که کل نوشته‌های کتاب را تشکیل می‌دهند. در لایه‌ی دیگر، دختر بچه با سگی کوچک هم‌بازی شده، قایق‌سواری می‌کند، وارد کشتی دزدان دریایی می‌شود، با آن‌ها می‌جنگد، به جزیره‌ی گنج رفته، صندوقچه‌ی جواهرات را به دست می‌آورد و زمانی که پدر و مادر به پایان چرت زدن خود در ساحل می‌رسند، دخترک از سفر ماجراجویی خود، فاتحانه بازی‌گر در آن‌ها به خانه برود.	مطیع نبودن، تجربه کردن به جای اطاعت بی‌چون چرا، تفکر، تفکر انتقادی.
۶	شاهزاده کوتاه قد	مژگان شیخی	ج	معرفی شده در کتاب‌نامه‌ی رشد آموزش و پرورش.	پادشاهی قد بلند، قوی هیکل و زیبا صاحب سه پسر و یک دختر بود. یکی از پسرها که کوتاه قد و زشت بود، مورد تمسخر برادرانش و بی‌اعتنایی پدر قرار می‌گرفت. او سعی می‌کرد با یادگیری هنرهای رزمی، توجه پدر را به‌دست بیاورد ولی پدر باز هم بین او و دیگر فرزندان فرق می‌گذاشت. پسر کوتاه ناراحت شد و با پدر سخن گفت. پدر بعد از شنیدن صحبت‌های خردمندانه‌ی پسر کوتاه قد، رفتارش را تغییر داد و با او مهربان شد...	توجه‌نکردن به کاستی‌ها و نقاط ضعف، تمرکز بر توانایی‌ها و استعداد‌های خود، تلاش در جهت ایجاد هویت متعالی و خودساخته.
۷	موش سر به هوا	فرهاد حسن‌زاده	ب	کسب امتیاز (خیلی خوب) ۴ در فهرست لاک‌پشت پرنده ۱۳۹۵	هفت موش با هم سفر می‌کنند. شش‌تای آن‌ها مانند هم هستند ولی موش هفتم سر به هواست. موش سر به هوا با اینکه فراموش کرده است کوله‌ی غذا را با خودش بیاورد و خجالت می‌کشد اما با شنیدن سرزنش موش‌های دیگر، سرش را پایین نمی‌اندازد. موش‌ها سفر را ادامه می‌دهند و جلو می‌روند تا به درخت گردو می‌رسند. زیر	پذیرش خویش و اعتماد به توانایی‌ها و استعداد‌های خود، تقلید نکردن از دیگران. اعتماد به نفس.

درخت، شش گردو هست. همه از آن‌ها می‌خورند به‌جز سربه‌هوا... او در پایان داستان، دوستانش را نجات می‌دهد و موش‌ها از او تشکر می‌کنند و برایش خوراکی پیدا می‌کنند.						
۸	من مترسکم ولی می‌ترسم	احمد اکبرپور	ب	برنده جایزه بخش کودک شانزدهمین جشنواره آموزشی رشد، کسب امتیاز ۴ (خیلی خوب) در لیست کتاب‌های برگزیده لاک‌پشت پرنده ۱۳۹۶، کسب عنوان کتاب سال در هجدهمین دوره جشنواره شهید غنی‌پور	کشاورز با چوب، میخ و مقداری پارچهٔ کهنه و کثیف، یک مترسک می‌سازد و آن را در مزرعه می‌گذارد تا حیوانات با دیدن او بترسند و وارد مزرعه‌اش نشوند. مترسک از اینکه قیافهٔ ترسناک و زشتی دارد، ناراحت است. او از تنهایی، تاریکی و هر صدایی که می‌شنود، می‌ترسد... سرانجام وقتی باران می‌بارد، مترسک پای چوبی خود را از خاک بیرون می‌کشد و لیلی کنان از مزرعه می‌رود تا به جاهای مختلف سفر کند و با دیگران دوست شود.	هویت خودساخته، ساختن هویت با تکیه بر تلاش و توانایی‌ها، عدم پذیرش هویت قراردادی و پیروی نکردن از دیگران.
۹	سنگال	کیو مکلیبر	ب و ج	کسب درجه خوب در فهرست کتاب‌های برگزیده لاک‌پشت پرنده و تأیید شده سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی	سنگال حاصل ازدواج یک قاشق و یک چنگال است و شکل ظاهری او، چیزی است بین قاشق و چنگال. نه قاشق‌ها او را در جمع خود می‌پذیرند نه چنگال‌ها. او روی میز غذا جایی ندارد و بسیار تنهاست. سنگال برای پذیرفته شدن در جمع قاشق‌ها و چنگال‌ها سعی می‌کند خود را به شکل آن‌ها در بیاورد؛ اما...	بحران بی‌هویتی، پذیرش خود، خلاقیت، تقویت توانایی‌ها برای ایجاد هویت متعالی، تقلید نکردن از دیگران.
۱۰	جوراب سوراخ	سوسن طاق‌دیس	الف و ب	کسب مقام اول (درخت طلا) جایزه تصویرگری دوسالانه براتیسلاوا ۲۰۰۵	یکی از لنگه جوراب‌های دختر پاره می‌شود و مادر هردو لنگه جوراب را در سطل زباله می‌اندازد. لنگه جوراب سالم از اینکه به خاطر دوستش دور انداخته شده است، عصبانی می‌شود و با او قهر می‌کند. لنگه جوراب سوراخ ناامید نمی‌شود و برای یافتن دوست جدیدی که حاضر باشد او را بپذیرد و از او استفاده کند، از سطل زباله خارج می‌شود...	هویت‌سازی با توجه به توانایی‌ها و امکانات بازسازی هویت، بحران بی‌هویتی. نقش خلاقیت در بازسازی هویت، خودمان هویت خود را می‌سازیم.
۱۱	یک، دو، سه چیلیک	سمیرا قیومی	ب و ج	برگزیده مسابقه و کارگاه خلق کتاب تصویری ۱۳۹۴، کسب امتیاز ۳ در فهرست کتاب‌های برگزیده لاک‌پشت پرنده ۱۳۹۶	قوربالو می‌خواهد بداند وقتی خیلی کوچک بوده، چه شکلی داشته است. مادرش یک عکس دسته‌جمعی از نوزادهای قورباغه به او نشان می‌دهد و می‌گوید که یکی از این‌ها عکس تو است؛ اما قوربالو می‌خواهد بداند که کدام یک از ده‌ها بچه قورباغه داخل عکس است. پدرش به او می‌گوید که فرقی نمی‌کند کدام عکس مربوط به او باشد؛ ولی برای قوربالو خیلی فرق می‌کند. مامان قورباغه یادش می‌آید که وقتی قوربالو خیلی کوچک بوده، پیش آقای لاک‌زادیان که یک لاک‌پشت است، از او عکس گرفته‌اند؛ ولی تا حالا عکس را به آن‌ها نداده است...	بحران بی‌هویتی، ساختن هویت شخصی، جست‌وجوی هویت، نیاز به داشتن ریشه و تعلق به خانواده.
۱۲	کرم پوش	شلوار اکبرپور	ب و ج	کسب امتیاز ۴ در فهرست لاک-پشت پرنده ۱۳۹۴	دو کرم دوست دارند شلوار داشته باشند. آن‌ها با هم به یک مغازهٔ لباس‌فروشی می‌روند و یک شلوار می‌خرند. آن‌ها رنگ خاکی را دوست دارند. هر کدام وارد یک پاچهٔ شلوار می‌شود و کمربند شلوار را زیر گلویشان می‌بندند. آدم بزرگ‌ها از دیدن آن‌ها می‌ترسند؛ ولی بچه‌ها از آن‌ها خوششان می‌آید. کرم‌های شلوارپوش برای بقیهٔ کرم‌ها قیافه می‌گیرند...	تقلید نکردن از دیگران و ساختن هویت شخصی و اصیل، خلاقیت در ایجاد هویت، هویت قراردادی نیست، زندگی کردن برای خوش‌آمد خود نه دیگران.
۱۳	فرمانروای عالم هپروت	کریس ریدل	الف و ب	برگزیده فهرست کیت گرین اوی، برنده مدال نستله	فرمانروای عالم هپروت، کودکی است که در تخت خوابش، عجیب و غریب‌ترین خواب عالم را می‌بیند. در عالم هپروت، ماهی‌ها در آسمان پرواز می‌کنند و درخت‌های چتری را می‌چوند. فرمانروا از تخت پایین می‌افتد و غول جالباسی او را در بغل می‌گیرد و به او کمک می‌کند تا کلاه	ساختن هویت شخصی براساس تجارب زیسته بدون قید و بند والدین.

منگوله‌ای، جوراب زنگوله‌ای و کت چین چینی‌اش را بپوشد....				
۱۴	زبل و جادوگر موقرمز و قصه‌های دیگر (سی) قصه، سی (شب)	مژگان شیخی	الف و ب	کتاب برگزیده سومین دوره جایزه پروین اعتصامی ۱۳۸۷، تقدیر شده در سیزدهمین دوره جشنواره کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ۱۳۸۷
زبل یک موش کوچک است که شکلات‌های روز تولد جادوگر مو قرمز را خورده است و جادوگر مو قرمز برای تنبیه، او را به یک موش شکلاتی تبدیل کرده است. یک روز جادوگر دماغ دراز به مهمانی جادوگر مو قرمز می‌آید و آن دو با هم بیرون می‌روند. زبل از خانم سوسکه خواهش می‌کند تا با ورق زدن کتاب جادوگر و خواندن ورد جادویی، او را به یک موش واقعی تبدیل کند. آن‌ها یک ورد را انتخاب می‌کنند و خاله سوسکه آن را می‌خواند و به سمت زبل فوت می‌کند. زبل به یک فیل بزرگ و قوی تبدیل می‌شود....				
۱۵	آن کفش‌ها	ماربیت بولتز	ب و ج	آثار شایسته تقدیر شورای کتاب کودک
داستان روایتی ساده و تاثیرگذار از کودکی است که دوست دارد کفش‌هایی شبیه دوستانش داشته باشد. بالاخره با اصرار بسیار و به‌سختی می‌تواند مشابه آنها را پیدا کند؛ اما اندازه پای او نیستند. با این حال او کفش‌ها را به امید اینکه جا باز می‌کنند می‌خرد. در نهایت وقتی کفش‌های پاره یکی از دوستانش را می‌بیند تصمیم می‌گیرد کفش‌های مورد علاقه‌اش را به دوستش ببخشد.				
۱۶	کارآگاه کرگدن ۳ (غریبه عجیب و غریب)	پیلار لوثانلو و آلخاندرو رودریگث	ب و ج	جزو لیست کتاب‌های برگزیده لاک پشت پرنده
داستان کارآگاه کرگدن به وقایع یک باغ وحش می‌پردازد. در این جلد از این مجموعه کارآگاه باید معمای حیوان جدیدی که به باغ وحش آمده را حل کند؛ در حالیکه برخی از حیوانات فکر می‌کنند مسبب حوادث اخیر باغ وحش همین حیوان جدید است. کارآگاه کرگدن با بررسی شواهد پاسخ این معما و مسبب اصلی حوادث را پیدا می‌کند.				
۱۷	موریس و کتاب‌های پرنده	ویلیام جویس	الف و ب	اثر شایسته تقدیر شورای کتاب کودک در سال ۱۳۹۶ و برنده جایزه یک کتاب یک ساندیگو در سال ۲۰۱۵ - برنده جایزه کتاب Comstock Read Aloud در سال ۲۰۱۳
داستان در مورد مردی به نام موریس لسمور است که در طی یک طوفان شهر و خانه‌اش خراب می‌شود. پس از طوفان، او در خیابان‌های پراکنده با صفحات کتاب و حومه شهر قدم می‌زند. در جریان داستان یک کتاب پرنده موریس را به کتابخانه‌ای می‌برد که در آن کتاب‌های دیگری زندگی می‌کنند. دنیای او با زیستن در دنیای داستان‌های کتاب‌ها سپری می‌شود.				
۱۸	اقیانوسی در ذهن	کلر وندرپول	ج	جزو آثار شایسته تقدیر شورای کتاب سال ۹۶ - برنده جایزه مایکل ال. پرینتز ۲۰۱۴ - نامزد جایزه کتاب خوانندگان جوان ربکا کادیل سال ۲۰۱۵
داستان درمورد دو پسر به نام‌های جک و ارلی است که پس از جنگ جهانی دوم در یک مدرسه شبانه‌روزی با هم آشنا می‌شوند. ارلی به اختلال اوتیسم مبتلاست؛ اما از آنجا که در آن زمان شناختی نسبت به این بیماری وجود ندارد، همه او را به عنوان پسری عجیب و غریب می‌شناسند... آنها تصمیم می‌گیرند سفر ماجراجویانه‌ای را برای یافتن برادر ارلی آغاز کنند. داستان شرح نقشه پرماجرایی این سفر است و تأثیری که این سفر بر هر دوی آنها دارد.				
۱۹	ماهی روی درخت	لیندا مالی هانت	ج	برنده جایزه کتاب اشنایدر فمیلی برای دبیرستان‌ها ۲۰۱۶ - نامزد جایزه کتاب Bluestem در سال ۲۰۱۹ - نامزد جایزه کتاب کودک ویلیام آلن وایت ۲۰۱۸
داستان در مورد دختریت کمر و تنها به نام الی که اختلال خواندن پیشی دارد در حالیکه در نقاشی و ریاضیات بسیار توانمند است و نقاشیهای خلاقانه‌اش را در دفتری به نام غیرممکنها می‌کشد. از آنجا که کلاس ششم است و هنوز نمی‌تواند بخواند در مدرسه به عنوان دانش آموزی ضعیف شناخته می‌شود و همواره مورد پذیرش خویش در ساختن هویت شخصی، انسان توانایی‌هایی دارد که باید روی آن متمرکز شود و براساس هویت متعالی خود را شکل دهد. تمرکز روی ناتوانی‌ها				

۲۰	مرغ مقلد	کاترین ارسکین	ج	کتاب برگزیده شورای کتاب کودک در سال ۱۳۹۶ - برنده جایزه ادبیات نوجوان آمریکا در سال ۲۰۱۰ - جزو لیست کتابهای دارای نشان ۴ لاک پشت پرده - کتاب منتخب آموزش و پرورش	تمسخر همکلاسی هایش قرار می‌گیرد. تا اینکه با آمدن معلم جدید و دلسوزش دنیای او تغییر می‌کند.	انسان را شکست خورده می‌کند.
۲۱	اکو ۱ داستان (فردریش)	پم مونیوس رایان	ج	نامزد نشان نیوبری سال ۲۰۱۶- نامزد جایزه اودیسه سال ۲۰۱۶- نامزد جایزه Bluebonnet تگزاس سال ۲۰۱۷- برنده جایزه Audie سال ۲۰۱۶- نامزد جایزه Dorothy Canfield Fisher سال ۲۰۱۷- ...	هر سه داستان حول محور یک ساز ذهنی جادویی اتفاق می‌افتد. این داستان در سال‌های قدرت یافتن هیتلر و حزب نازی در آلمان اتفاق می‌افتد. فردریش نوجوانی با استعداد و ذوق موسیقایی است که یک ماه گرفتگی روی صورتش دارد و همین موضوع با آرمان‌های هیتلری آن زمان مطابقت نداشته است و دولت اصرار دارد که نباید ایراد چهره‌اش به نسل بعد منتقل شود... .	پایندی به حزب، ایجاد هویت مستقل، ایجاد هویت براساس آگاهی، توجه نکردن به نقص ظاهری برای کسب هویت.
۲۲	قصه مارمولک سبز کوچولو	کلر ژوبرت	ب	-	مارمولک سبز کوچولو وقتی که روی صخره‌ای از تخم بیرون آمد و به اطراف خود نگاه کرد و پرنده‌ها و ماهی‌ها و حیوانات دیگر را دید، خیلی دلش می‌خواست پرواز کند، شنا کند و مثل حیوانات دیگر حرکت کند... .	عدم پذیرش خود، مقایسه کردن خود با دیگران، شکرگزاری نکردن، توجه نکردن به زیبایی‌ها و ویژگی‌های مثبت زندگی خود.
۲۳	آرش کمانگیر	سیاوش کسرای	ج و د	-	در جنگ میان ایرانیان و تورانیان، ایرانیان شکست می‌خورند. تورانیان شرطی برای تحقیر کردن ایرانیان تعیین می‌کنند که از این قرار است: تیراندازی از ایران تیری رها کند و تیر هر جا که رسید، مرز میان ایران و توران باشد. آرش داوطلبانه به میدان مبارزه می‌آید و تیرش را رها می‌کند... .	هویت ملی، بحران بی‌هویتی، جان فدا کردن در راه وطن.
۲۴	پاپر	محمد میرکیا بی	ج	-	ماجرای کبوتری است که برای جلب توجه صاحبش بسیار تلاش می‌کند. او همین رویه را ادامه می‌دهد تا زمانی که با کبوتر حرم آشنا می‌شود. پاپر وقتی با دنیای بزرگ‌تری آشنا می‌شود، دنیای خود را رها می‌کند و تن به خطر می‌سپارد.	هویت مستقل، بحران بی‌هویتی، ایجاد هویت متعالی بدون توجه به دیگران.
۲۵	ماهی سیاه کوچولو	صمد بهرنگی	د	-	ماهی کوچکی با مادرش در جویباری زندگی می‌کند. در یک شب چله، ماهی پیری برای او و دوستانش قصه آخر جویبار را می‌گوید. ماهی یک روز تصمیم می‌گیرد خانه‌اش را ترک کرده، به آخر جویبار سفر کند... .	سفر کردن برای رسیدن به هویت اصیل، گسستن از خانه، وطن و همه وابستگی‌ها برای بازبانی هویت اصیل خود.
۲۶	بوقی که خروسک گرفته بود	حامد حبیبی	ب و ج	-	صاحب بوق تا وقتی او صدای طبیعی دارد، دوستش دارد و زمانی که صدایش خراب می‌شود او را دور می‌اندازد. بوق افسرده می‌شود و تصمیم می‌گیرد خود را در سطل زباله بیندازد؛ اما دوستی به کمک می‌کند تا بداند هنوز هم بی‌کاربرد نیست... .	بازسازی هویت، بحران بی‌هویتی. نقش خلاقیت در بازسازی هویت، خودساخته.
۲۷	سفر گلبرگ	منوچهر کی‌مرام	ب	-	گلبرگ برای رسیدن به آزادی به سختی و زور خودش را از کاسه گل و دوستانش و جایی که به آن تعلق دارد جدا می‌کند. دوستانش او را سرزنش می‌کنند؛ اما گلبرگ به نصیحت‌های آن‌ها توجهی نمی‌کند. ماجراهایی بر او	سفر کردن برای رسیدن به هویت اصیل و حقیقی، شکوفایی شخصیت از طریق سفر کردن، خطر کردن برای

۲۸	موش مترو	باربارا رید	ج	-	نیب با موش‌های دیگر در آلودگی و سر و صدای مترو زندگی ناخوشایندی دارند. موش‌های پیر هرشب برای آن‌ها قصه می‌گویند. یکی از این قصه‌ها حکایت زندگی زیبا؛ اما پرخطری است که در انتهای تونل وجود دارد... .	سفر کردن برای رسیدن به هویت اصلی و حقیقی، شکوفایی شخصیت از طریق سفر کردن، خطر کردن برای دست یابی به هویت اصلی، نقش دوست در یافتن هویت	دست یابی به هویت اصلی، نقش دوست در یافتن هویت
۲۹	سفرهای کرگدن	فریبا کلهر	ج و د	-	کرگدن قصد دارد دور دنیا سفر کند. چند حیوان قصد ادامه سفر با او دارند؛ اما همه در نیمه‌های راه رهایش می‌کنند... .	سفر برای رسیدن به هویت اصل و ناب. اهمیت دوست در باز یابی هویت.	سفر برای رسیدن به هویت اصل و ناب. اهمیت دوست در باز یابی هویت.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، داستان‌های برگزیده کودک و نوجوان از منظر چگونگی برانگیختگی و ارضای نیاز به هویت تحلیل شدند. نتایج تحلیل محتوای کیفی نشان داد که شخصیت‌های داستانی در مواجهه با نیاز به هویت، دو مسیر اصلی را طی می‌کنند: نخست، حرکت به سوی هویت اصلی که از طریق خودشناسی، پذیرش تفاوت‌های فردی، کشف توانایی‌ها، سفر، تجربه، خلاقیت، مطالعه، تصمیم‌گیری مستقل و بازسازی خویش‌تنی شکل می‌گیرد؛ دوم، گرایش به هویت تقلیدی یا جعلی که در آن شخصیت برای رهایی از تنهایی، ناامنی یا طردشدگی، می‌کوشد با تشبه به دیگران، پیروی از الگوهای بیرونی، وابستگی به گروه یا تغییر ظاهری، هویتی ناپایدار برای خود بسازد. با این حال، در بیشتر داستان‌ها، حتی شخصیت‌هایی که در آغاز مسیر گرفتار بحران بی‌هویتی یا هویت تقلیدی هستند، در پایان داستان به نوعی آگاهی، پذیرش خود یا بازسازی هویت دست می‌یابند.

جدول ۲. طبقه‌بندی داستان‌های برگزیده بر اساس نوع مواجهه شخصیت‌ها با نیاز به هویت

ردیف	عنوان کتاب	نوع هویت غالب	مؤلفه اصلی هویتی	تبیین یافته
1	هیس! ما یک نقشه داریم	هویت اصلی	عدم تبعیت کورکورانه	شخصیت کوچک‌تر برخلاف گروه عمل می‌کند و با انتخابی مستقل، هویت متمایز خود را نشان می‌دهد.
2	روزی که مدادشمعی‌ها دست از کار کشیدند	هویت اصلی	بیان خواسته‌ها و تفاوت‌های فردی	هر مدادشمعی خواستار دیده‌شدن هویت مستقل و نقش خاص خود است.
3	وقت قارقار	هویت اصلی	آموزش، تفکر و موقعیت‌شناسی	مدرسه به کودک می‌آموزد که صدای خود را بشناسد و پیش از عمل بیندیشد.
4	اگر من خلبان بودم	هویت تقلیدی	شیفتگی سطحی و تغییر نگاه	کودکان ابتدا به تقلید از ظاهر قدرت جذب خلبانی می‌شوند، اما تجربه جنگ نگاه آنان را عمیق‌تر می‌کند.
5	به آب نزدیک نشو دخترم	هویت اصلی	تجربه، خیال‌پردازی و استقلال	کودک در برابر امر و نهی‌های والدین، جهان خیالی و تجربی خود را می‌سازد.
6	شاهزاده کوتاه‌قد	هویت اصلی	تمرکز بر توانایی‌ها	شخصیت اصلی با وجود نقص ظاهری، با تلاش و مهارت، هویت خودساخته‌ای شکل می‌دهد.
7	موش سر به هوا	هویت اصلی	پذیرش خویش‌تنی	موش هفتم با وجود سرزنش دیگران، ویژگی خاص خود را حفظ می‌کند و همان ویژگی موجب نجات دیگران می‌شود.
8	من مترسکم ولی می‌ترسم	هویت اصلی	رهایی از هویت تحمیلی	مترسک از هویت کلیشه‌ای و ترسناک خود فاصله می‌گیرد و برای ساختن هویتی تازه حرکت می‌کند.
9	شنغال	بحران هویت/هویت اصلی	پذیرش تفاوت	شنغال ابتدا می‌کوشد شبیه قاشق یا چنگال شود، اما در پایان کارکرد خاص خود را می‌پذیرد.
10	جوراب سوراخ	بحران هویت/بازسازی هویت	خلاقیت در بازتعریف خود	جوراب پس از از دست دادن کارکرد اولیه، هویت جدیدی برای خود پیدا می‌کند.

11	یک، دو، سه چیلیک	بحران هویت	جست‌وجوی ریشه و تمایز فردی	قوربالو به دنبال شناخت گذشته و تشخیص هویت شخصی خود است.
12	کرم شلوارپوش	هویت اصیل	خلاقیت و تجربه تازه	کرم‌ها بدون پیروی از الگوهای رایج، استفاده‌ای تازه و خلاقانه از شلوار می‌سازند.
13	فرمانروای عالم هپروت	هویت اصیل	تجربه زیسته و آزادی تخیل	کودک در فضای خیال، فارغ از محدودیت‌های بزرگسالان، هویت خود را تجربه می‌کند.
14	زبل و جادوگر موقرمز	هویت جعلی/بازگشت به هویت اصیل	ناکامی در هویت جادویی	زبل با هویت جعلی قدرتمندتر راضی نمی‌شود و خواهان بازگشت به هویت واقعی خود است.
15	آن کش‌ها	هویت تقلیدی/حرکت به اصالت	تقلید و همدلی	شخصیت ابتدا از دوستان تقلید می‌کند، اما در پایان با همدلی و بخشش به هویتی والاتر می‌رسد.
16	کارآگاه کرگدن ۳	هویت اصیل	عقلانیت و استقلال داوری	کارآگاه بدون تأثیرپذیری از هیجان جمعی، بر اساس شواهد تصمیم می‌گیرد.
17	موريس و کتاب‌های پرنده	هویت اصیل	کتاب، مطالعه و خودآگاهی	شخصیت از طریق زیستن با کتاب‌ها به شناخت و بازآفرینی هویت خود می‌رسد.
18	اقیانوسی در ذهن	هویت اصیل	سفر و کشف توانایی‌ها	سفر باعث می‌شود شخصیت‌ها استعدادها و استقلال خود را کشف کنند.
19	ماهی روی درخت	هویت اصیل	پذیرش تفاوت و تمرکز بر توانایی	شخصیت با پذیرش خواندن‌پریشی و شناخت استعدادهایش، هویت مثبتی می‌سازد.
20	مرغ مقلد	هویت اصیل/بازسازی هویت	مواجهه با فقدان و رشد فردی	شخصیت پس از فقدان برادر، مسیر بازسازی هویت را در مدرسه و خانواده ادامه می‌دهد.
21	اکو ۱؛ داستان فردریش	هویت اصیل در برابر هویت گروهی	فاصله‌گیری از هویت حزبی	فردریش با تکیه بر استعداد موسیقایی و استقلال فکری، از هویت تحمیلی فاصله می‌گیرد.
22	قصه مارمولک سبز کوچولو	هویت تقلیدی	مقایسه با دیگران	مارمولک ابتدا خود را نمی‌پذیرد، اما در پایان به ارزش ویژگی‌های خود پی می‌برد.
23	آرش کمانگیر	هویت اصیل/ملی	انتخاب آگاهانه و فداکاری	آرش با تصمیمی آگاهانه، هویت فردی و ملی خود را در کنش ایثارگرانه نشان می‌دهد.
24	پاپر	هویت اصیل	عبور از وابستگی و جلب توجه	شخصیت از تلاش برای جلب توجه فراتر می‌رود و دنیای بزرگ‌تری را تجربه می‌کند.
25	ماهی سیاه کوچولو	هویت اصیل	سفر، استقلال و گسستن از وابستگی	ماهی برای کشف جهان و خود، از محیط محدود خود جدا می‌شود.
26	بوقی که خروسک گرفته بود	بحران هویت/بازسازی هویت	از دست دادن کارکرد و خلق نقش تازه	بوق پس از از دست دادن صدای خود، با یافتن کارکردی جدید هویت تازه‌ای می‌سازد.
27	سفر گلبرگ	هویت اصیل	سفر، خطرپذیری و رشد	گلبرگ برای رسیدن به آزادی و شناخت خود، از وابستگی اولیه جدا می‌شود.
28	موش مترو	هویت اصیل	سفر و دوستی	نیب و لولا با پذیرش خطر، به سوی زندگی تازه و هویتی مستقل حرکت می‌کنند.
29	سفرهای کرگدن	هویت اصیل	سفر و اهمیت همراه	کرگدن برای شکوفایی شخصیت و رسیدن به هویت ناب، سفر را انتخاب می‌کند.

جدول ۲ نشان می‌دهد که هویت اصیل، پرتکرارترین الگوی هویتی در داستان‌های بررسی‌شده است. در بیشتر آثار، شخصیت اصلی با نوعی محدودیت، طردشدگی، نارضایتی از وضعیت موجود، هویت تحمیلی یا احساس ناکافی بودن مواجه است؛ اما در مسیر داستان از طریق کنش فعال، تجربه، خلاقیت، انتخاب آگاهانه یا پذیرش تفاوت‌های فردی به سطح بالاتری از شناخت خود می‌رسد. بنابراین، داستان‌های بررسی‌شده بیشتر از آنکه صرفاً بحران هویت را بازنمایی کنند، مسیر عبور از بحران و رسیدن به هویت اصیل را به کودک نشان می‌دهند.

بخش دیگری از یافته‌ها نشان می‌دهد که سفر یکی از مهم‌ترین استعاره‌های هویت‌یابی در این داستان‌هاست. در آثاری مانند «ماهی سیاه کوچولو»، «موش مترو»، «سفرهای کرگدن»، «سفر گلبرگ» و «اقیانوسی در ذهن»، حرکت فیزیکی از مکان آشنا به فضای ناشناخته، در سطحی عمیق‌تر نماد عبور از وابستگی، جست‌وجوی خود، پذیرش خطر و دستیابی به استقلال است. در این داستان‌ها، شخصیت تنها زمانی می‌تواند هویت تازه‌ای برای خود بسازد که از محیط تثبیت‌شده و هویت تحمیل‌شده فاصله بگیرد.

همچنین نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که بحران بی‌هویتی در تعدادی از آثار نه به عنوان پایان مسیر، بلکه به عنوان نقطه آغاز بازسازی هویت مطرح شده است. «جوراب سوراخ»، «بوقی که خروسک گرفته بود»، «سنگال»، «یک، دو، سه چلیک» و «مرغ مقلد» نمونه‌هایی هستند که در آن‌ها شخصیت با احساس فقدان، ناکارآمدی، تفاوت یا نادیده‌گرفته‌شدن مواجه می‌شود، اما در روند داستان، از طریق خلاقیت، پذیرش خود، یافتن نقش تازه یا ارتباط با دیگران، هویت بازسازی‌شده‌ای به دست می‌آورد.

در مقابل، هویت تقلیدی یا جعلی بیشتر در داستان‌هایی مشاهده می‌شود که شخصیت‌ها در آغاز، خود را با دیگران مقایسه می‌کنند یا می‌کوشند شبیه الگویی بیرونی شوند. در «اگر من خلبان بودم»، «آن کفش‌ها»، «قصه مارمولک سبز کوچولو»، «سنگال» و «زبل و جادوگر موقرمز»، شخصیت‌ها در ابتدا از ظاهر، قدرت، پذیرش اجتماعی یا شباهت به دیگران تأثیر می‌پذیرند؛ اما روند داستان نشان می‌دهد که تقلید نمی‌تواند به احساس پایدار هویت منجر شود. این آثار از طریق تحول شخصیت، کودک را به پذیرش خود و فاصله‌گیری از هویت جعلی هدایت می‌کنند.

جدول ۳. راهکارهای غنی‌سازی محتوای آموزشی برنامه‌درسی دوره ابتدایی با توجه به محتوای کتاب داستان‌های برگزیده

ردیف	عنوان کتاب	مضمون اصلی مرتبط با هویت	راهکار غنی‌سازی محتوای آموزشی برنامه‌درسی دوره ابتدایی
1	هیس! ما یک نقشه داریم	همذات‌پنداری مثبت، انتخاب راه درست و عدم تبعیت کورکورانه	فعالیت نقش‌آفرینی با پرسش «اگر جای شخصیت کوچک بودم چه می‌کردم؟» و برگزاری کارگاه تفکر انتقادی
2	روزی که مدادشمعی‌ها دست از کار کشیدند	توجه به نیازهای فردی، تفاوت‌ها و بیان آزادانه خواسته‌ها	نوشتن نامه از دید شخصیت‌ها، تمرین حل مسئله خلاق و جلسات کتاب‌خوانی با تمرکز بر همدلی
3	وقت قارقار	هویت فرهنگی، بحران هویت و تعامل با دیگران	بحث گروهی درباره هویت فرهنگی، تحلیل شخصیت و تمرین نقش‌آفرینی در موقعیت‌های اجتماعی
4	اگر من خلبان بودم	هویت تقلیدی، نگاه سطحی و اهمیت تجربه واقعی	کارگاه داستان‌نویسی با موضوع «چگونه می‌توانم تجربه خودم را بسازم؟» و پروژه تصویرگری تجربه شخصی
5	به آب نزدیک نشو دخترم	مطیع نبودن، تجربه و تفکر انتقادی	فعالیت تجربی در محیط، نقش‌آفرینی در تصمیم‌گیری مستقل و تحلیل رفتار شخصیت‌ها در کلاس
6	شاهزاده کوتاه‌قد	تمرکز بر توانایی‌ها و ایجاد هویت خودساخته	تمرین خودشناسی و شناسایی توانایی‌ها، نمایش گروهی برای حل مشکلات و کارگاه مهارت‌های اجتماعی
7	موش سر به هوا	پذیرش خویش، اعتماد به توانایی‌ها و عدم تقلید	کارگاه اعتمادبه‌نفس و بیان نقاط قوت، فعالیت‌های گروهی بدون رقابت و بحث درباره تصمیم‌گیری مستقل
8	من مترسکم ولی می‌ترسم	هویت خودساخته و ایجاد هویت با تلاش و توانایی‌ها	تمرین خلاقیت برای حل مشکلات، بازی‌های نقش‌آفرینی برای مواجهه با ترس و کارگاه هنر و داستان‌سرایی
9	سنگال	بحران هویت، پذیرش خود و تقلید نکردن	پروژه‌های خلاقانه برای بیان هویت فردی، بحث‌های گروهی درباره تنوع و تفاوت‌ها و کارگاه مهارت‌های اجتماعی
10	جوراب سوراخ	بازسازی هویت، بحران بی‌هویتی و نقش خلاقیت	فعالیت داستان‌نویسی برای حل مشکلات، تمرین همکاری و همدلی و فعالیت هنر و خلاقیت برای ساخت هویت
11	یک، دو، سه چلیک	بحران بی‌هویتی، جست‌وجوی هویت و نیاز به تعلق به خانواده	فعالیت‌های خلاقانه برای ثبت خاطرات و ریشه‌های خانوادگی و بحث گروهی درباره هویت شخصی
12	کرم شلوارپوش	هویت اصیل، تقلید نکردن و خلاقیت	کارگاه طراحی شخصیت، تمرین بیان تفاوت‌ها و انتخاب‌های شخصی و فعالیت داستان‌نویسی با محور خلاقیت
13	فرمانروای عالم هپروت	هویت شخصی بر اساس تجربه زیسته	کارگاه داستان‌نویسی و تصویرگری آزاد و تمرین بازی‌های تخیلی برای تجربه و یادگیری خودمحور

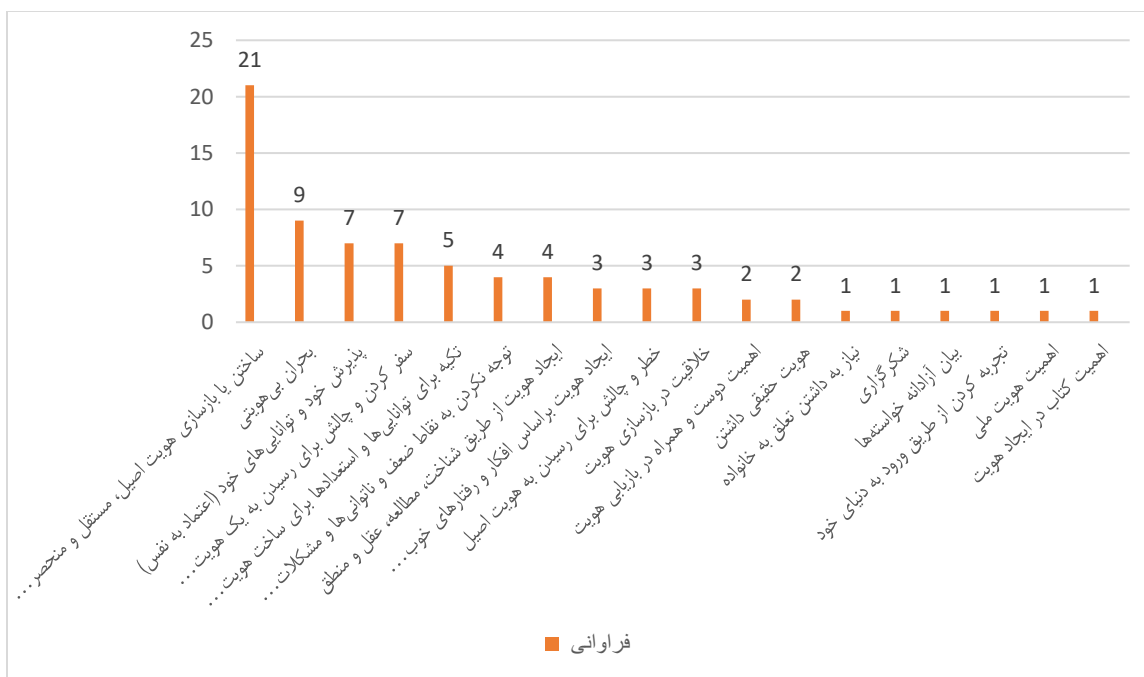
14	زبل و جادوگر موقرمز و قصه‌های دیگر	اهمیت رفتار درست و بازسازی هویت بدون وابستگی به جادو	بحث گروهی درباره اخلاق و تصمیم‌گیری، تمرین حل مسئله و تحلیل پیام داستان
15	آن کفش‌ها	تقلید از دیگران و همدلی در ایجاد هویت متعالی	فعالیت همدلی با دیگران، تمرین انتخاب مستقل و تصمیم‌گیری و کارگاه بررسی ارزش‌های شخصی
16	کارآگاه کرگدن ۳؛ غریبه عجیب و غریب	هویت شخصی و تصمیم‌گیری با عقل و منطق	حل معماهای گروهی، تمرین تحلیل رفتار شخصیت‌ها و اثرگذاری تصمیم‌ها و بازی‌های نقش‌آفرینی
17	موريس و کتاب‌های پرنده	ایجاد هویت از طریق کتاب و مطالعه	فعالیت کتاب‌خوانی خلاق، طراحی کتاب شخصی و تمرین تحقیق و یادگیری مستقل
18	اقیانوسی در ذهن	شکل‌دهی هویت مستقل و سفر برای یافتن هویت اصیل	کارگاه نوشتن خاطرات سفر، تحلیل شخصیت‌ها و فعالیت ماجراجویی در محیط طبیعی
19	ماهی روی درخت	پذیرش توانایی‌ها و تمرکز بر هویت متعالی	تمرین خودشناسی، فعالیت‌های گروهی برای شناسایی توانایی‌های فردی و تحلیل خلاقیت شخصیت
20	مرغ مقلد	بازسازی هویت، توجه به توانایی‌ها و هویت مستقل	فعالیت داستان‌نویسی، کارگاه خلاقیت و مهارت‌های حل مسئله و بحث گروهی درباره پذیرش خود
21	اکو ۱؛ داستان فردریش	هویت مستقل و توجه نکردن به نقص ظاهری	فعالیت تحلیل شخصیت، تمرین حل مسئله اخلاقی و بحث گروهی درباره استقلال و تصمیم‌گیری
22	قصه مارمولک سبز کوچولو	عدم پذیرش خود و مقایسه با دیگران	فعالیت شکرگزاری و خودشناسی، تمرین پذیرش نقاط قوت و بازی‌های نقش‌آفرینی برای اعتمادبه‌نفس
23	آرش کمانگیر	هویت ملی و جان‌فداکردن در راه وطن	فعالیت گروهی درباره هویت ملی، بازی‌های نقش‌آفرینی تاریخی و پروژه تحقیق و ارائه
24	پاپر	هویت مستقل و ایجاد هویت متعالی	تمرین داستان‌نویسی و تصویرگری برای بازسازی هویت و فعالیت نقش‌آفرینی برای تجربه استقلال
25	ماهی سیاه کوچولو	سفر برای یافتن هویت اصیل و گسستن از وابستگی‌ها	فعالیت نقشه‌سازی سفر شخصی، بحث گروهی درباره استقلال و تمرین تصمیم‌گیری و مسئولیت‌پذیری
26	بوقی که خروسک گرفته بود	بازسازی هویت و خلاقیت در هویت خودساخته	فعالیت خلاقانه برای حل مشکلات، تمرین اعتمادبه‌نفس و بازسازی خود و داستان‌سرایی فردی
27	سفر گلبرگ	سفر برای یافتن هویت اصیل و شکوفایی شخصیت	فعالیت نقشه‌سازی مسیر شخصیت، بحث گروهی درباره چالش‌ها و رشد شخصی و کارگاه هنر و خلاقیت
28	موش مترو	سفر برای یافتن هویت و اهمیت دوست در شکل‌گیری هویت	فعالیت نقش‌آفرینی، بحث گروهی درباره همکاری و دوستی و تمرین تصمیم‌گیری مستقل
29	سفرهای کرگدن	سفر برای رسیدن به هویت اصیل و ناب و اهمیت دوست	فعالیت سفر تخیلی، تمرین نوشتن خاطرات سفر و پروژه گروهی درباره دوستی و هویت

جدول ۳ نشان می‌دهد که محتوای داستان‌های برگزیده می‌تواند به صورت مستقیم در طراحی فعالیت‌های آموزشی دوره ابتدایی به کار گرفته شود. در این جدول، برای هر داستان، مضمون هویتی غالب و راهکار آموزشی متناظر با آن ارائه شده است. این راهکارها عمدتاً بر فعالیت‌های مشارکتی، نقش‌آفرینی، گفت‌وگو، داستان‌نویسی، تصویرگری، حل مسئله، خودشناسی، تمرین همدلی، تصمیم‌گیری مستقل و پذیرش تفاوت‌های فردی تأکید دارند.

بر اساس جدول ۳، یکی از مهم‌ترین ظرفیت‌های آموزشی این داستان‌ها، امکان تبدیل مفاهیم انتزاعی هویت به تجربه‌های عینی و قابل فهم برای کودکان است. برای نمونه، مفهوم عدم تبعیت کورکورانه می‌تواند از طریق نقش‌آفرینی در داستان «هیس! ما یک نقشه داریم»، مفهوم پذیرش تفاوت از طریق «شنگال» و «ماهی روی درخت»، مفهوم بازسازی هویت از طریق «جوراب سوراخ» و «بوقی که خروسک گرفته بود»، و مفهوم استقلال و مسئولیت‌پذیری از طریق «ماهی سیاه کوچولو» و «موش مترو» آموزش داده شود. این شیوه موجب می‌شود کودک نه صرفاً با تعریف نظری هویت، بلکه با تجربه، گفت‌وگو و همدات‌پنداری داستانی با آن مواجه شود.

یافته‌های جدول ۳ همچنین نشان می‌دهد که غنی‌سازی برنامه‌درسی با استفاده از داستان‌های منتخب، تنها به حوزه ادبیات محدود نیست، بلکه می‌تواند با تربیت اخلاقی، آموزش مهارت‌های اجتماعی، پرورش خلاقیت، تفکر انتقادی، هنر، نمایش، مطالعات اجتماعی و فعالیت‌های گروهی تلفیق شود. به این ترتیب، داستان به ابزاری میان‌رشته‌ای برای رشد هویت فردی، اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی دانش‌آموزان تبدیل می‌شود.

از سوی دیگر، راهکارهای استخراج‌شده از داستان‌ها بر این نکته تأکید دارند که شکل‌گیری هویت سالم در دوره ابتدایی نیازمند فرصت‌هایی برای انتخاب، تجربه، بیان احساسات، پذیرش تفاوت‌ها و بازنمایی در رفتار است. بنابراین، برنامه‌درسی غنی‌شده بر اساس این داستان‌ها باید از آموزش حافظه‌محور فاصله بگیرد و به سمت آموزش تجربه‌محور، گفت‌وگو‌محور و کودک‌محور حرکت کند. چنین رویکردی می‌تواند زمینه رشد خودآگاهی، اعتمادبه‌نفس، مسئولیت‌پذیری و خلاقیت را در دانش‌آموزان فراهم سازد.

شکل ۱. فراوانی مؤلفه‌های مستخرج از داستان‌های برگزیده

شکل ۱ نشان می‌دهد که مؤلفه‌های مرتبط با هویت اصلی، پذیرش خود، خلاقیت، سفر، بازسازی هویت، تصمیم‌گیری مستقل، عدم تقلید، توجه به توانایی‌ها و تفکر انتقادی در داستان‌های بررسی‌شده بیشترین حضور را داشته‌اند. در مقابل، مؤلفه‌هایی مانند هویت تقلیدی، وابستگی به ظاهر، مقایسه با دیگران و بحران بی‌هویتی با فراوانی کمتر اما نقش تحلیلی مهمی ظاهر شده‌اند؛ زیرا این مؤلفه‌ها معمولاً نقطه آغاز تحول شخصیت هستند و در روند داستان به آگاهی، پذیرش خود یا بازسازی هویت منتهی می‌شوند. بنابراین، الگوی کلی شکل نشان می‌دهد که داستان‌های برگزیده بیش از آنکه هویت را امری ثابت و ازپیش‌داده‌شده تصویر کنند، آن را فرایندی پویا، تربیت‌پذیر و قابل بازسازی معرفی می‌کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف واکاوی نیاز به هویت و چگونگی هویت‌یابی در داستان‌های پرجایزه کودک و نوجوان بر اساس نظریه اریک فروم و همچنین ارائه راهکارهایی برای غنی‌سازی محتوای برنامه درسی دوره ابتدایی انجام شد. یافته‌ها نشان داد که بخش عمده داستان‌های بررسی‌شده، کودکان و نوجوانان را در موقعیت‌هایی قرار می‌دهند که در آن شخصیت اصلی ناچار است میان تبعیت و استقلال، وابستگی و آزادی، تقلید و اصالت، یا ترس و خودباوری یکی را انتخاب کند. این یافته با دیدگاه فروم همسو است که معتقد است انسان برای رهایی از احساس تنهایی و بی‌قدرتی، یا به سوی خود اصیل و خلاق حرکت می‌کند یا به هویت‌های تقلیدی و وابسته پناه می‌برد (Fromm, 2015, 2023). در بسیاری از داستان‌های بررسی‌شده، شخصیت‌ها از طریق تجربه، سفر،

خلاقیت، خودشناسی، پذیرش تفاوت‌ها و تصمیم‌گیری مستقل به هویت اصیل دست یافتند و این مسئله نشان می‌دهد که ادبیات کودک می‌تواند بستری غیرمستقیم اما مؤثر برای آموزش هویت سالم باشد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که «سفر» یکی از مهم‌ترین الگوهای نمادین هویت‌یابی در داستان‌های کودک و نوجوان است. در آثاری مانند «ماهی سیاه کوچولو»، «موش مترو»، «سفرهای کرگدن»، «اقیانوسی در ذهن» و «سفر گلبرگ»، شخصیت‌ها با ترک محیط امن و آشنا، وارد جهانی ناشناخته می‌شوند و در همین فرایند، به شناخت تازه‌ای از خود دست می‌یابند. این نتایج با دیدگاه فروم درباره گسستن تدریجی انسان از وابستگی‌های نخستین و حرکت به سوی استقلال و فردیت هم‌راستا است (Fromm, 2023). همچنین با نتایج پژوهش‌هایی که بر نقش ادبیات در فرایند هویت‌یابی و استقلال فردی تأکید کرده‌اند، همخوانی دارد (Abdoli et al., 2024; Horr & Razi, 2020). سفر در این داستان‌ها صرفاً جابه‌جایی مکانی نیست، بلکه نوعی حرکت روانی و وجودی به سوی خودآگاهی، مسئولیت‌پذیری و انتخاب آگاهانه است.

بخش دیگری از یافته‌ها نشان داد که بسیاری از شخصیت‌های داستانی در آغاز با نوعی بحران بی‌هویتی، احساس ناکافی‌بودن یا نارضایتی از خود مواجه هستند؛ اما از طریق خلاقیت، پذیرش تفاوت‌های فردی و بازسازی نقش خود، به هویتی مثبت‌تر دست می‌یابند. داستان‌هایی مانند «جوراب سوراخ»، «بوقی که خروسک گرفته بود»، «شنغال» و «مرغ مقلد» به‌خوبی این روند را نشان می‌دهند. این یافته با نظر فروم مبنی بر اینکه انسان سالم کسی است که بتواند از نیروها و توانایی‌های درونی خود برای ساختن معنای تازه در زندگی بهره گیرد، هماهنگ است (Fromm, 2011a, 2011b). همچنین نتایج پژوهش حاضر با مطالعاتی که خلاقیت، خودپذیری و خودشناسی را عناصر اصلی رشد هویت می‌دانند، همسو است (Schultz, 2021; Schultz & Schultz, 2021). در این داستان‌ها، کودک می‌آموزد که نقص، تفاوت یا شکست لزوماً به معنای بی‌ارزشی نیست، بلکه می‌تواند نقطه آغاز بازسازی هویت باشد.

یافته‌های پژوهش همچنین نشان داد که هویت تقلیدی یا جعلی در بسیاری از داستان‌ها به عنوان وضعیتی ناپایدار و آسیب‌زا تصویر شده است. شخصیت‌هایی که در ابتدا می‌کوشند شبیه دیگران باشند یا هویت خود را بر اساس تأیید بیرونی تعریف کنند، در پایان داستان متوجه ناکارآمدی این مسیر می‌شوند. این مسئله در داستان‌هایی مانند «آن کفش‌ها»، «اگر من خلبان بودم»، «قصه مارمولک سبز کوچولو» و «شنغال» به‌وضوح دیده می‌شود. این یافته با دیدگاه فروم درباره «گریز از آزادی» و گرایش انسان به هم‌رنگی و وابستگی برای فرار از اضطراب تنهایی مطابقت دارد (Fromm, 2023). همچنین با نتایج پژوهش باغنی و اجاق درباره هویت تقلیدی و وابستگی به تأیید بیرونی همخوانی دارد (Baghni & Ojagh, 2021). داستان‌های بررسی‌شده نشان می‌دهند که هویت تقلیدی اگرچه ممکن است در کوتاه‌مدت احساس تعلق و امنیت ایجاد کند، اما در بلندمدت به ازخودی‌گانگی و نارضایتی منجر می‌شود.

یکی دیگر از یافته‌های مهم پژوهش حاضر، نقش آموزش، مطالعه و آگاهی در شکل‌گیری هویت اصیل بود. در داستان‌هایی مانند «وقت قارقار»، «موریس و کتاب‌های پرنده»، «کارآگاه کرگدن ۳» و «ماهی روی درخت»، آموزش نه به معنای انتقال محفوظات، بلکه به معنای پرورش قدرت اندیشیدن، خودآگاهی، شناخت تفاوت‌ها و کشف استعدادهای فردی مطرح شده است. این نتایج با دیدگاه‌های جدید در حوزه برنامه درسی که یادگیری را فرایندی هویتی می‌دانند، همخوانی دارد (Esteban-Guitart, 2019; Sfard & Prusak, 2005). همچنین نتایج با پژوهش‌هایی که نشان داده‌اند محتوای آموزشی می‌تواند بر خودپنداره، هویت تحصیلی و رشد روانی دانش‌آموزان اثر بگذارد، هماهنگ است (Coelho et al., 2016; Wang et al., 2025). در این داستان‌ها، معلم، کتاب، گفت‌وگو و تجربه‌های آموزشی به ابزاری برای تقویت خودشناسی و شکل‌گیری هویت سالم تبدیل می‌شوند.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که ادبیات کودک و نوجوان می‌تواند نقش مهمی در آموزش غیرمستقیم ارزش‌های اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی ایفا کند. داستان‌هایی مانند «آرش کمانگیر» و «وقت قارقار» بر هویت فرهنگی، مسئولیت اجتماعی، تعلق به جمع و نقش فرد در جامعه تأکید داشتند؛ اما این تعلق در بیشتر موارد با استقلال فردی و آگاهی همراه بود. این یافته با پژوهش‌هایی که نقش داستان‌های ایرانی و برنامه‌های درسی را در شکل‌گیری هویت ملی و فرهنگی دانش‌آموزان بررسی کرده‌اند، همخوانی دارد (Hassanpour, 2012; Jackson, 2006; Kim, 2004). در واقع، داستان‌های بررسی‌شده نشان می‌دهند که هویت فرهنگی و ملی زمانی می‌تواند سازنده و سالم باشد که بر آگاهی، انتخاب و مسئولیت‌پذیری استوار باشد، نه بر تبعیت کورکورانه.

از دیگر نتایج مهم پژوهش حاضر، تأکید داستان‌ها بر پذیرش تفاوت‌های فردی بود. در بسیاری از آثار، شخصیت‌هایی که از نظر ظاهری، رفتاری، ذهنی یا اجتماعی با دیگران تفاوت دارند، نه تنها طرد نمی‌شوند، بلکه در پایان داستان به شناخت ارزش‌های منحصر به فرد خود می‌رسند. این مسئله در «ماهی

روی درخت»، «شاهزاده کوتاه‌قد»، «سنگال» و «موش سر به هوا» به‌وضوح مشاهده شد. این یافته با رویکردهای انسان‌گرایانه در روان‌شناسی که بر احترام به تفاوت‌ها و رشد توانایی‌های فردی تأکید می‌کنند، هماهنگ است (Feist & Feist, 2009; Schultz & Schultz, 2021). همچنین با پژوهش‌هایی که نشان داده‌اند پذیرش تفاوت و آموزش مبتنی بر فرهنگ و ویژگی‌های فردی می‌تواند به رشد هویت مثبت در کودکان کمک کند، همخوانی دارد (Alamha et al., 2024; Henfield et al., 2008).

بررسی راهکارهای استخراج‌شده برای غنی‌سازی محتوای برنامه درسی نیز نشان داد که داستان‌های کودک ظرفیت بالایی برای تبدیل مفاهیم پیچیده روان‌شناختی و تربیتی به فعالیت‌های عملی و تجربه‌محور دارند. فعالیت‌هایی مانند نقش‌آفرینی، داستان‌نویسی، تصویرگری، بحث گروهی، تحلیل شخصیت‌ها، تمرین تصمیم‌گیری مستقل و پروژه‌های خلاقانه می‌توانند مفاهیمی چون خودشناسی، مسئولیت‌پذیری، همدلی، تفکر انتقادی و پذیرش خود را به شکل ملموس در فضای کلاس درس آموزش دهند. این نتیجه با پژوهش‌هایی که بر نقش برنامه‌های درسی خلاق، مشارکتی و فرهنگی در رشد هویت دانش‌آموزان تأکید دارند، همسو است (Alamha et al., 2024; Wang et al., 2025). همچنین نشان می‌دهد که ادبیات کودک می‌تواند از یک متن صرفاً خواندنی به ابزاری فعال برای تربیت روانی و اجتماعی تبدیل شود.

به طور کلی، یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که داستان‌های پرجایزه کودک و نوجوان، فراتر از کارکرد سرگرمی، حامل الگوهای پیچیده هویت‌یابی هستند. این داستان‌ها کودک را با مسئله انتخاب، تفاوت، تعلق، استقلال، ترس، شکست، خلاقیت، پذیرش خود و مسئولیت روبه‌رو می‌کنند و از این طریق به او می‌آموزند که هویت اصیل امری تحمیلی و آماده نیست، بلکه در فرایند تجربه، آگاهی، تلاش و خودشناسی ساخته می‌شود. از منظر نظریه فروم، بیشتر داستان‌های بررسی‌شده کودک را به سوی خود اصیل، رشد فردیت، عشق، خلاقیت و آزادی مسئولانه هدایت می‌کنند و در برابر هویت تقلیدی، وابستگی و هم‌رنگی موضعی انتقادی دارند. بنابراین، می‌توان گفت ادبیات داستانی کودک و نوجوان ظرفیت بالایی برای پرورش هویت سالم، تقویت سلامت روان و غنی‌سازی محتوای برنامه درسی دوره ابتدایی دارد.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به محدودبودن جامعه پژوهش به داستان‌های پرجایزه کودک و نوجوان اشاره کرد؛ بنابراین ممکن است یافته‌ها قابلیت تعمیم کامل به همه آثار ادبی کودک را نداشته باشند. همچنین پژوهش حاضر بر تحلیل محتوای متون متمرکز بود و واکنش واقعی کودکان به این داستان‌ها بررسی نشد. از سوی دیگر، تحلیل‌ها بر اساس نظریه اریک فروم انجام شد و استفاده از سایر نظریه‌های هویت می‌توانست ابعاد متفاوتی از مسئله را آشکار سازد. محدودیت دیگر، وابستگی تحلیل به تفسیر پژوهشگر در فرایند تحلیل کیفی بود که می‌تواند بر نوع دسته‌بندی مضامین اثرگذار باشد.

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، تأثیر مستقیم خواندن این داستان‌ها بر خودپنداره، اعتمادبه‌نفس، هویت اجتماعی و سلامت روان کودکان به‌صورت تجربی بررسی شود. همچنین مقایسه داستان‌های ایرانی و غیرایرانی از منظر الگوهای هویت‌یابی می‌تواند نتایج ارزشمندی درباره تفاوت‌های فرهنگی فراهم سازد. بررسی هویت در سایر گونه‌های ادبی کودک مانند انیمیشن، کتاب تصویری، شعر کودک و بازی‌های دیجیتال نیز می‌تواند افق‌های تازه‌ای در مطالعات ادبیات کودک بگشاید. همچنین پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های بعدی از نظریه‌های مکمل مانند نظریه اریکسون، گیدنز یا رویکردهای فرهنگی - اجتماعی برای تحلیل عمیق‌تر مسئله هویت بهره بگیرند.

در حوزه کاربردی، پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان آموزشی و مؤلفان کتاب‌های درسی از داستان‌هایی استفاده کنند که بر خودشناسی، خلاقیت، پذیرش تفاوت‌ها، تفکر انتقادی و استقلال فردی تأکید دارند. معلمان نیز می‌توانند از روش‌هایی مانند نقش‌آفرینی، بحث گروهی، داستان‌نویسی و تحلیل شخصیت‌ها برای تبدیل داستان به تجربه‌ای تربیتی و هویتی استفاده کنند. همچنین ضروری است مدارس فضایی فراهم کنند که در آن کودکان بتوانند بدون ترس از قضاوت، احساسات، تفاوت‌ها و علایق خود را بیان کنند. توجه به ادبیات کودک به عنوان ابزاری برای تقویت سلامت روان، کاهش احساس بی‌هویتی و پرورش هویت اصیل می‌تواند نقش مهمی در تربیت نسلی خلاق، مستقل و مسئولیت‌پذیر داشته باشد.

موازین اخلاقی

در این پژوهش ملاحظات اخلاقی رعایت شد.

تشکر و قدردانی

از تمام افرادی که امکان انجام پژوهش حاضر را فراهم کردند، تقدیر و تشکر می‌شود.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان این مطالعه با هم مشارکت فعال داشتند.

تعارض منافع

بین نویسندگان پژوهش حاضر هیچ تضاد منافی وجود نداشت.

Reference

- Abdoli, S., Yousefam, A., & Khamseh, S. (2024). How Child and Adolescent Identity Is Formed in Mohammad Hossein Mohammadi's Children's Stories Based on the Views of Erikson and Giddens. *Children's Literature Studies*, 15(1), 137-165.
- Akbarpour, A. (2006). *If I Were a Pilot* (H. Haddadi, Ed.). Scientific and Cultural Publications.
- Akbarpour, A. (2015). *The Trouser-Wearing Worm* (H. Haddadi, Ed.). Parandeh Abi (Scientific and Cultural Publications).
- Akbarpour, A. (2017). *I Am a Scarecrow, but I Am Afraid* (M. Tahmasbi, Ed.). Fatemi (Touti).
- Alamha, A. S., Hopipah, R., Saputri, D. A., & Maysarah. (2024). Teacher Strategies in Developing Student Identity Through a Culturally Responsive Teaching (CRT) Approach in Primary Schools. ICEETE Conference Series,
- Asl Marz, F., Asl Marz, M., & Azizi, M. Q. (2019). The Effectiveness of Elementary School Teachers' Motivation in Educating Students and Its Reflection in the Family, Society, and Educational System. *Educational Strategies in Medical Sciences*, 12(6), 65-75. <http://edcbmj.ir/article-1-2343-fa.html>
- Baghni, G., & Ojagh, A. (2021). Examining the Dimensions of Iranian Women's Identity in the Literary Works of Contemporary Women Based on Erich Fromm's Theory. *Woman and Society*, 12(45), 210-226.
- Behrangi, S. (1967). *The Little Black Fish*. Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults.
- Boelts, M. (2016). *Those Shoes* (P. Paknejad, Trans.; N. Jones, Ed.). Hoopa.
- Coelho, V., Marchante, M., & Sousa, V. (2016). Positive Attitude Program's Impact upon Self-Concept across Childhood and Adolescence. *Revista de Psicodidáctica*, 21. <https://doi.org/10.1387/RevPsicodidact.15129>
- Daywalt, D. (2016). *The Day the Crayons Quit* (M. Najafkhani, Trans.; O. Jeffers, Ed.). Zafaran.
- Dehkhoda, A. A. (2002). *Dehkhoda Dictionary*. University of Tehran.
- Erschine, K. (2016). *Mockingbird* (K. Obaidi Ashtiani, Trans.). Ofoq.
- Esmaceli, Z., & Mazarei, N. (2020). Psychosocial Analysis of Barriers to Identity Formation in the Novel Marx and the Doll Based on Fromm's Personality Theory. *Iranian Association of French Language and Literature*, 16(32), 69-84.
- Esteban-Guitart, M. (2019). Identity in Education and Education in Identities: Connecting Curriculum and School Practice to Students' Lives and Identities. In *Cultural Psychology of Education*. https://doi.org/10.1007/978-3-030-28412-1_10
- Feist, J., & Feist, G. J. (2009). *Theories of Personality* (Y. Seyed Mohammadi, Trans.; 4th ed.). Ravan.
- Fromm, E. (2011a). *Man for Himself* (A. Tabrizi, Trans.; 5th ed.). Behjat.
- Fromm, E. (2011b). *The Revolution of Hope* (M. Roshangar, Trans.; 6th ed.). Morvarid.
- Fromm, E. (2015). *The Sane Society* (A. Tabrizi, Trans.; 7th ed.). Behjat.
- Fromm, E. (2023). *Escape from Freedom* (E. Fouladvand, Trans.; 28th ed.). Morvarid.
- Golmohammadi, A. (2016). State-Approved Identity Construction: Islamic Identity in the Stories of the Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults. *State Studies Quarterly*, 2(6), 1-38.
- Habibi, H. (2008). *The Horn That the Little Rooster Had Taken* (A. Goldouzian, Ed.). Scientific and Cultural Publishing Company.
- Hassanpour, M. (2012). The Place of Iranian Stories in Elementary School Textbooks and Its Effect on the Formation of Iranian Students' Identity. *Anthropology*, 10(17), 63-86.
- Haughton, C. (2017). *Shh! We Have a Plan* (M. Pourshabani, Trans.). Scientific and Cultural Publications.
- Henfield, D. O., Moore, J. L., III, & Malik, S. (2008). Influences on Young Gifted African Americans' School Success: Implications for Elementary School Counselors. *The Elementary School Journal*, 108, 392-406. <https://doi.org/10.1086/589469>
- Horr, L., & Razi, A. (2020). Otherness of Identity in the Young Adult Novel: A Case Study of The Horse's Eye by Jamileh Govin. *Literary Text Research*, 24(85), 341-368.

- Hosseini, V., Sanatjoo, A., Sharif, A., & Amin Yazdi, S. A. (2019). Analyzing Types of Identity in Adolescent Stories Based on Erikson's Psychosocial Theory. *Academic Library and Information Research*, 53(2), 13-32.
- Hunt, L. M. (2015). *Fish in a Tree* (M. Varshousaz, Trans.). Porteghal.
- Jackson, T. J. (2006). Were the Colonials Americans? History Curriculum and National Identity Construction for Immigrant Children in Southeast Los Angeles. <http://www.Polisci.ufl.edu>
- Joubert, C. (2006). *The Story of the Little Green Lizard*. Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults.
- Joyce, W. (2016). *Morris and the Flying Books* (F. Monzajji, Trans.; J. Bluhm, Ed.). Porteghal.
- Kalhor, F. (2011). *Rhinoceros Journeys: The Little Companion* (N. Mohammadi, Ed.). Amir Kabir.
- Kasrai, S. (2015). *Arash the Archer* (F. Mesghali, Ed.). Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults.
- Kim, H.-j. (2004). National Identity in Korean Curriculum. *Canadian Social Studies*, 38(3).
- Lazarsfeld, P. (1991). *Major Insights and Trends in Contemporary Sociology* (G. Tavassoli, Trans.; 1st ed.). Amir Kabir Publications.
- Lozano, P., & Rodriguez, A. (2017). *Rhinoceros Detective 3: The Strange Stranger* (K. Abhesht, Trans.; C. Ranucci, Ed.). Hoopa.
- Maclear, K. (2016). *Spork* (Z. Pariroukh, Trans.; I. Arsenault, Ed.). Fatemi.
- Mohammadi, M., & Namdar, L. (2022). Analysis of the Character Belqees in the Novel Kelidar Based on Erich Fromm's Theory of Love. *Comparative Literature Essays*(19), 59-84.
- Razifam, H. (2016). Analysis of Signs of Growth and Decay in the Characters of Fereydun and Zahhak from Erich Fromm's Perspective. *Persian Language and Literature*, 24(81), 141-162.
- Reid, B. (2008). *Subway Mouse* (M. Vaezi, Trans.). Seda Publishing Center.
- Riddell, C. (2019). *The Emperor of Absurdia* (H. Sobhani Tehrani, Trans.; C. Riddell, Ed.). Michka (مبتکران).
- Saberi, B. (2019). *Time to Caw* (M. Tahmasbi, Ed.). Fatemi.
- Savater, F. (2005). *The Riddle of Life: Philosophy in the Language of Life* (M. Azami, Trans.). Naghsh-o Negar Publications.
- Schultz, D. (2021). *The Psychology of Perfection: Models of Healthy Personality* (G. Khoshdel, Trans.; 26th ed.). Peykan.
- Schultz, D. P., & Schultz, S. E. (2021). *Theories of Personality* (Y. Seyed Mohammadi, Trans.; 33rd ed.). Virayesh.
- Sfard, A., & Prusak, A. (2005). Telling Identities: In Search of an Analytic Tool for Investigating Learning as a Culturally Shaped Activity. *Educational Researcher*, 34, 14-22. <https://doi.org/10.3102/0013189X034004014>
- Sheikhi, M. (2007). *The Red-Haired Wizard Zebel and Other Stories* (A. Sohrabi, Ed.). Ghadyani.
- Sheikhi, M. (2010). *The Short Prince* (A. Goldouzian, Ed.). Ghadyani.
- Taghdis, S. (2003). *The Torn Sock* (A. Goldouzian, Ed.). Shabaviz.
- Wang, T., Yin, Z., & Liu, X. (2025). The Impact of Cultural Identity on University Students' Career Identity: An Empirical Study Based on Psychology Education Curricula. *Critical Humanistic Social Theory*. <https://doi.org/10.62177/chst.v2i2.418>
- Zakeri, M., & Shamshiri, B. (2015). Examining the Concept of Identity in the Story Collections Sweet Nutritious Stories and Play-and-Joy Stories. *Children's Literature Studies*, 1(6), 59-86.